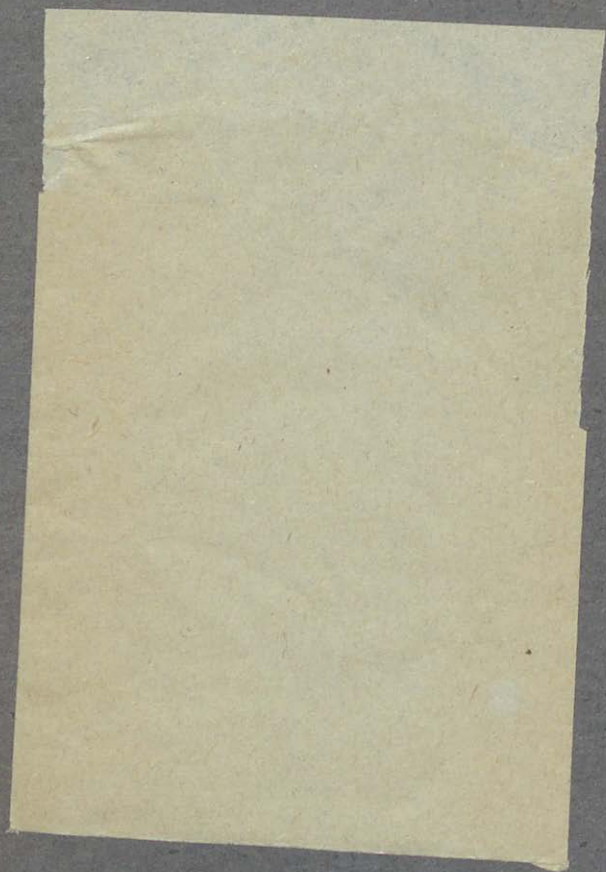

1662-1668

17 1234

4-64

783

172

9069-244

636

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ԴԱՍԵՐ
ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐՈՒ ՔԱՂՑՐՈՒԹԻՒՆ
ՑՈՒՑՆԵԼՈՒ Վ.ՐԱՅ

ԳՐԵՑ Զ. Թ. ԱՆՃԷԼ

Կ. ՊՈԼԻՍ
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ե. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

1910

ՏՊԱՐԱՆ, ՎԻՄԱԳՐԱՏՈՒՆ, ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ ԵՒ ԹՂԹԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑ

Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Թիւ 27, Ֆիննանդրլար Եօգուեու, Կ. Պոլիս

6471-57

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ԴԱՍԵՐ ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐՈՒ ՔԱՂՑՐՈՒԹԻՒՆ

ՑՈՒՑՆԵԼՈՒ ՎՐԱՅ

Ա. ԴԱՍ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ԶԱՆԳԱԿԸ

[Նախակրթարանի ուսուցիչներ կարդան աշակերտներուն]

Գեղեցիկ պատմութիւն մը կայ, թէ Իտալիոյ հին քաղաքներէն մէկուն մէջ թագաւորը զանգակ մը կախել տուաւ հանրային հրապարակներէն մէկուն աշտարակին մէջ եւ զանիկա «Արդարութեան Զանգակ» անուանեց : Եւ հրամայեց թէ ով որ անիրաւութիւն կրած է, երթայ եւ հնչեցնէ զանգակը, եւ այսպէս քաղաքին դատաւորին դիմէ եւ խնդրէ ու ընդունի արդարութիւն :

Երբ ժամանակ մը ետքը զանգակին չուանին վարի ծայրը մաշեցաւ, անոր կապուեցաւ վայրի որթի ճիւղ մը զայն երկնցնելու համար : Օր մը ծեր եւ անօթի ձի մը որ

իր տէրոջմէն թողուած էր մեռնելու համար, թափառեցաւ աշտարակին մէջ, եւ երբ կը ջանար որթը ուտել, հնչեցուց զանգակը: Եւ քաղաքին դատաւորը երբ եկաւ հասկնալու համար թէ ո՞վ էր զանգակը հնչեցնողը, հոն գտաւ այս ծեր եւ անօթի ձին: Իր առջեւ կանչել տուաւ ձիուն տէրը, որուն ծառայութեան մէջ աշխատեր մաշեր էր կենդանին, եւ հրամայեց թէ քանի որ այս խեղճ ձին հնչեցուցած էր «Արդարութեան Զանգակը», պէտք է արդարութիւն եւ իրաւունք ընել անոր, եւ թէ ձիուն կեանքին մնացած մասին մէջ անոր տէրը պէտք է որ անոր հայթայթէ յարմար ուտեստ, ջուր եւ ախոռ:

Մինչեւ իբր վաթսուն տարի առաջ ունէ տեղ չկային օրէնքներ որոնցմով պաշտպանուէին պատշաճապէս այս մունջ կենդանիները, որոնք կ'աշխատին մեզի համար եւ կը մեռնին մեզի համար եւ մեր կեանքերը աւելի երջանիկ եւ աւելի օգտակար կ'ընեն: Եւ ուստի չար եւ անողորմ մարդիկ սովոր էին ծեծել զանոնք եւ աշխատցնել անոնց ոյժէն վեր, եւ անոնց քիչ ուտելիք տալ, եւ պատշաճ խնամ չտանիլ անոնց՝ ցուրտ եղանակի մէջ, եւ շատ անգամ անզթութեամբ եւ անիրաւաբար վարուիլ անոնց հետ եւ այսպէս անոնց կեանքերը ապերջանիկ եւ թշուառ ընել: Բայց իբր վաթսուն տարիներ առաջ Անգղիոյ բարի բնակիչներէն ոմանք որոշեցին թէ օրէնքներ պէտք է դնել չարչարուելէ պաշտպանելու համար այս մունջ արարածները: Ուստի այդ նպատակով կազմեցին ընկերութիւն մը, որ շատ մեծցած ու զօրացած է հիմա: Ուրիշ երկիրներու մէջ բարի մարդիկ տեսնելով Անգղիոյ մէջ այսպիսի ընկերութեան մը կազմուիլը, անոնք ալ սկսան նոյն տե-

սակէ ուրիշ ընկերութիւններ կազմել : Եւ այսպէս այս բարի գործը այնքան յառաջ գացած է , որ այս ընկերութիւնները կազմուած են աշխարհիս գրեթէ մէն մի Քրիստոնեայ երկրի մէջ , Եւրոպա , Ասիա , Ափրիկէ , Ամերիկա եւ Ովկիանոսի կղզիներէն շատին մէջ :

Եւ հիմա , քանի մը տարիներէ ի վեր , հոգեւորականներու քանակը առած են այս գործը , եւ հարիւրաւոր եւ թերեւս հազարաւոր տղայոց եւ աղջիկներու ընկերութիւններ կազմուած են աշխարհի զանազան մասերուն մէջ , շատը Եւրոպայի մէջ եւ քանի մը հատ Ամերիկայի մէջ , կենդանիները անգթութեան դէմ պաշտպանելու համար :

ՈՂՈՐՄՈՒԹԵԱՆ ԱԿՈՒՄԲՆԵՐ

Անգղիոյ մէջ այդ ընկերութիւններէն շատերը կը կոչուին «Ողորմութեան Ակումբներ,» եւ ասոնց պատկանած բոլոր տղաքն ու աղջիկները կը խոստանան ընել ամէն ինչ որ կրնան «կենդանիները պաշտպանելու համար զանազան անգթութեան գործածելու դէմ, եւ որչափ որ կարող են, յառաջանել անոնց հետ մեղմ վարմանը :» Եւ այս ընկերութիւններուն պատկանող բոլոր տղաքն ու աղջիկները ունին անդամութեան քարտեր իրենց տուններուն մէջ կախելու համար , որպէս զի այցելուներ տեսնեն թէ անոնք այս ընկերութիւններուն կը վերաբերին : Անոնք ամսօրեայ ժողովներ ունին , ուր կը կարդան , կը լսեն եւ պատմութիւններ կ'ընեն կենդանիներու վրայ , եւ կ'արտասանեն բանաստեղծութիւններ , կ'երգեն երգեր , եւ չափահասներուն կ'ունկընդրեն :

Յիլատէլֆիոյ հանրային դպրոցներուն մէջ երեք հազար տղաք այս ընկերութիւններուն անդամ են, եւ անոնցմէ իւրաքանչիւրը ձիու գլխու ձեւով նշան մը կը կրէ, եւ իւրաքանչիւր ընկերութիւն տարբեր գոյնով դրօշ մը ունի. կապոյտ, կեռասագոյն, վարդագոյն, եւայլն : Ուսուցիչները կը հսկեն անոնց վրայ : Եւ անոնք կ'ունենան ժողովներ, որոնց մէջ պատմութիւններ կը կարդացուին բարձրաձայն, բերնով ալ կ'արտասանուին, երգեր կ'երգուին եւ ուղերձներ կը խօսուին ուսուցիչներուն եւ ուրիշներու կողմէ : Անոնք ունին ընթերցման սրահ մը, եւ շահեկան գիրքերու մատենադարան մը : Երբեմն քայլ կ'առնեն, երաժշտութեան հետ համաչափ, դպրոցի սրահներուն մէջ եւ երբեմն կ'ունենան Միութեան մեծ ժողով հանրային սրահի մը մէջ, ուր երեւելի մարդիկ կ'երթան եւ ուղերձներ կը խօսին անոնց :

Բայց հաւանօրէն աշխարհիս մէջ տղայոց եւ աղջկանց մեծագոյն ընկերութիւնը Անգղիա կը գտնուի եւ կը կոչուի «Թոչուններու Ընկերութիւն» : Ասիկա կազմուեցաւ պաշտպանելու համար թոչունները եւ անոնց բոյները, բայց հիմա ուրիշ արարածներու համար ալ է : Հիմա աւելի քան 37,000 տղաք ու աղջիկներ այս ընկերութեան կը պատկանին, եւ ամէնն ալ կը խոստանան

Իւրաքանչիւր ընկերութիւն մը, եւ անոնք պատմութիւններ կը կարդան, եւ անոնք խօսուին ուսուցիչներուն եւ ուրիշներու կողմէ : Անոնք ունին ընթերցման սրահ մը, եւ շահեկան գիրքերու մատենադարան մը : Երբեմն քայլ կ'առնեն, երաժշտութեան հետ համաչափ, դպրոցի սրահներուն մէջ եւ երբեմն կ'ունենան Միութեան մեծ ժողով հանրային սրահի մը մէջ, ուր երեւելի մարդիկ կ'երթան եւ ուղերձներ կը խօսին անոնց :

Բայց հաւանօրէն աշխարհիս մէջ տղայոց եւ աղջկանց մեծագոյն ընկերութիւնը Անգղիա կը գտնուի եւ կը կոչուի «Թոչուններու Ընկերութիւն» : Ասիկա կազմուեցաւ պաշտպանելու համար թոչունները եւ անոնց բոյները, բայց հիմա ուրիշ արարածներու համար ալ է : Հիմա աւելի քան 37,000 տղաք ու աղջիկներ այս ընկերութեան կը պատկանին, եւ ամէնն ալ կը խոստանան

Կ'ըսուի թէ Ամերիկեան Մասաչուսէց նահանգին Քոնքորտ քաղաքին բնակիչներէն Թհորօ անուն բարի մարդու մը—որ շատ քաղցր էր Աստուծոյ բոլոր անվնաս արարածներուն հանդէպ, մինչեւ իսկ ձուկեր կու գային անոր ձեռքին մէջ երբ զանիկա գետը կը խոթէր—մուկի ձագեր կու գային եւ խաղալով կ'ուտէին անոր մատերէն, եւ նոյն իսկ խլուրդներ բարեկամական այցելութիւն կու տային անոր: Ճնճղուկներ անոր ուտելուն վրայ կը թառէին երբ ան կը կանչէր զանոնք: Ֆիպրս թռչունները իրենց բոյները անոր տան քիւերուն մէջ կը շինէին, եւ վայրի կաքաւը իր ձագերով կու գար եւ հանդարտօրէն կը կերակրուէր անոր պատուհանին ներքեւ երբ ան կը նստէր եւ անոնց վրայ կը նայէր:»

Ան երբ երկու երեք ամիս անտառներուն մէջ գըտնուեցաւ, վայրի թռչունները սկսան չվախնալ անկէ, եւ կու գային ու կը թառէին անոր ուսին վրայ, եւ երբեմն անոր բրիչին վրայ երբ ան կը փորէր:»

Կարծեմ, եթէ թռչունները քուէարկելու կարող ըլլային, Թհորօն պատուակալ անդամ պիտի ընտրէին «Թռչուններու Ընկերութեան»:»

ՔԱՆԻ ՄԸ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

[Ուրիշ հարցումներ ալ ընեն ուսուցիչները]

Ի՞նչ կրնաս ըսել «Արդարութեան Զանգակ»ին վրայ: Առաջին անգամ ե՞րբ կազմուեցաւ ընկերութիւն մը կենդանիներ պաշտպանելու համար, և ո՞ւր:

Հիմա այսպիսի ընկերութիւններ ո՞ւր կը գտնուին:

Տղաք և աղջիկներ երբ սկսան այսպիսի ընկերութիւններ կազմել Անդդիոյ մէջ : Այդ ընկերութիւններէն շատեր ի՞նչ կը կոչուին :

Այդ տղաք ու աղջիկներ ի՞նչ ընել կը խոստանան :

Անոնց անդամակցութեան քարտերը ո՞ւր կը կախուին, և ինչո՞ւ :

Անոնք ի՞նչ կ'ընեն ժողովներու մէջ :

Ֆիլատէլֆիոյ հանրային դպրոցներուն մէջ ո՞րչափ տղաք այս ընկերութիւններուն անդամ են :

Ի՞նչ նշան կը կրեն :

Ի՞նչ դրօշներ ունին :

Ի՞նչ տեղի կ'ունենայ անոնց ժողովներուն մէջ :

Ի՞նչ կրնաս ըսել «Թռչուններու Ընկերութեան» վրայ :

Ո՞ւր կը մնակէր Թհորօ :

Ի՞նչ կրնաս ըսել ձուկերուն և Թռչուններուն Թհորոյի հետ բարեկամութեան վրայ :

Եթէ Թռչունները կարող ըլլային քուէարկել, ի՞նչ պիտի ընէին Թերեւս :

Բ. Դ Ա Ս

Ի՞նչ ԿԸ ՊԱՐՏԻՆՔ ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐՈՒՆ

[Նախակրթարանի ուսուցիչները կարդան աշակերտներուն]

Անոնք որ կարդացած են Ռոպէնսոն Քրիզօէի պատմութիւնը, այն նաւաստիին որ նաւաբեկութեամբ ինկաւ կղզի մը ուր սպիտակամորթ մարդիկ չէին բնակեր, պիտի յիշեն թէ ան ինչպէս շուտով իրեն ընկեր ըրաւ

իր հոն գտած այլեայլ կենդանիները , եւ թէ քնչպէս անոնց օգնութեամբ իր կեանքը պահեց մինչեւ որ ազատուեցաւ : Եթէ մեզմէ մէկը նաւաբեկութեամբ իյնայ ամայի կղզի մը , ուր կենդանի չի բնակիր , ոչ ձի՝ որ մեզ տանի , ոչ եզ՝ որ մեր տեղը աշխատի , ոչ կով կամ այծ՝ որ մեզի կաթ տայ , ոչ ոչխար՝ որ մեզի բուրդ տայ , ոչ հաւեր՝ որ մեզի հակիթ տան , ոչ շուն՝ որ մեր ընկերն ըլլայ եւ պաշտպանէ մեզ գիշերը , ոչ կատու՝ որ պառկի կրակարանին առջեւ , ոչ թռչուններ՝ որ երգեն իրենց երգերը , ոչ ապրող կենդանի՝ որ մեզի ընկեր ըլլայ , ոչ ապրող բանի ձայն՝ ցերեկ կամ գիշեր , այլ ամէն տեղ ամայութիւն եւ լռութիւն , եւ ուտելու ոչինչ կենայ , բայց միայն այնպիսի արմատներ՝ զորոնք կարենանք հանել երկրէն , եւ չունենանք հազնելու ոչինչ , բայց միայն կեղեւներ՝ զորոնք կարենանք հանել ծառերէն , այն ատեն կը գիտնանք թէ որչափ բան կը պարտինք այս արարածներուն , զորոնք Աստուած իր ողորմութեամբ պատրաստած է մեր օգուտին համար : Եւ երբ յետոյ ազատուինք այսպիսի կեանքէ մը , որչափ երախտագէտ ըլլալու ենք Աստուծոյ , զանոնք մեզի տուած ըլլալուն համար , եւ որչափ երախտագէտ անոնց՝ իրենց մեզի մատուցած ծառայութիւններուն համար :

Ուսումնասիրողներ ըսած են թէ եթէ միայն բոլոր թռչունները ջնջուէին , մենք չէինք կրնար ապրիլ երկրիս վրայ , վասն զի միջատները , զորոնք թռչունները կ'ուտեն , պիտի կորսնցնէին բոլոր բոյսերը եւ պիտի կորսուէր բոլոր մարդկային եւ կենդանական կեանքը :

ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐՈՒ ԲԱՐԻՔԸ

Մտածենք թէ ինչ կը պարտինք կենդանիներուն : Անոնցմէ ոմանք , զոր օրինակ կովերը , ոչխարները եւ այծերը , մեզի կը հայթայթեն թէ ուտեստ թէ զգեստ :

Եզը կ'աշխատի մեզի համար , նաեւ մեզի կը հայթայթէ կերակուր եւ զգեստ :

Ձիերը , ջորիները եւ էջերը մեզի համար կ'աշխատին իրենց բոլոր կեանքին մէջ մինչեւ ծերութիւն : Ամէն ինչ որ այս կենդանիները կը ստանան փոխարէն իրենց ծառայութիւններուն , է միայն իրենց պարզ կերը եւ ջուր , նաեւ պատսպարան եղանակին դէմ , երբեմն շատ խեղճ , ճմեռուան մէջ ցուրտ՝ եւ ամառուան մէջ տաք :

Շունը իր տէրոջ ընկերը եւ հաւատարիմ բարեկամն է . տէրը թէ աղքատ ըլլայ թէ հարուստ , երբեք չլքաներ զանիկա , անոր կը հետեւի թէ դէպ ի խրճիթ թէ դէպ ի պալատ , եւ փոխարէն կը խնդրէ քաղցր բառեր միայն եւ իր տէրոջ սեղանին աւելորդները :

Կատուն մեր տունները կը պահէ մուկերուն դէմ , եւ մեր տունները աւելի հաճելի կ'ընէ :

Կան կենդանիներու խումբեր որ աշխարհը աւելի հաճելի կ'ընեն , եւ մեր կեանքը՝ աւելի երջանիկ : Անոնք հմայք կ'աւելցնեն մարգագետիններուն իրենց մայելովն ու ճարակելովը եւ խաղաղ գոյութեամբը : Անոնք անտառը հաճելի կ'ընեն իրենց անոյշ երգերով եւ գեղեցիկ փետուրներով : Պայծառ աչքերով կը նային ծառէն , բլուրէն եւ մացառէն : Կը ծածկեն եւ կը լեցնեն վտակները , գետերը եւ լիճերը եւ ովկիանոսը իրենց փայլուն կերպա-

ըրանքով եւ առատութեամբ : Քանի որ անոնք այսքան բաներ կ'ընեն մեզի համար, մենք ալ պարտիմք ընել ամէն բան անոնց կեանքերը հանգիստ եւ երջանիկ ընելու համար, եւ միշտ անոնց տալ յարմար կերակուր, եւ պատըսպարան, եւ խնամք տանիլ, անոյշ խօսք խօսիլ եւ քաղցր վարմունք ցուցնել անոնց :

Եթէ մենք անզթաբար պատճառ ըլլանք տկար արարածներուն չարչարուելուն, Աստուած, որ ստեղծեց զանոնք, կրնայ ի փոխարէն թողուլ որ մենք ալ չարչարուինք :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

[Ուրիշ հարցումներ ալ ընեն ուսուցիչները]

Եթէ նաւաբեկութիւն կրէինք և իյնայինք ամայի կղզի մը, ուր չկայ ո՛չ թռչուն և ո՛չ ապրող արարած, ի՞նչ ուտել պիտի ստիպուէինք, և ի՞նչ պիտի կրնայինք գտնել հագնելու համար :

Եթէ երկրիս վրայի բոլոր թռչունները ջնջուէին, ի՞նչ ըսուած է թէ պիտի պատահէր, և ինչո՞ւ :

Ի՞նչ օգուտներ կը քաղենք կովերէն, ոչխարներէն, այծերէն, եղներէն և ձիերէն, և անոնք փոխարէն ի՞նչ կ'ընդունին մեզմէ :

Շունը ի՞նչ կ'ընէ մեզի համար, և ի՞նչ կը խնդրէ փոխարէն :

Կատուն ի՞նչ կ'ընէ մեզի համար :

Բազմաթիւ ուրիշ կենդանիներ մեր կեանքերը ի՞նչպէս երջանիկ կ'ընեն :

Մենք ի՞նչ ընելու էինք անոնց համար :

Գ. Դ Ա Ս

Ա Ն Ա Ս Ո Ւ Ն Ն Ե Ր Ը

[Նախասկրթարանի ուսուցիչներ կարդան աշակերտներուն]

Ծննդոց առաջին գլխուն մէջ կ'ըսուի թէ Աստուած ստեղծեց անասունները, եւ Ծննդոց ութերորդ գլխուն մէջ՝ թէ Աստուած յիշեց անասունները, ճԴ. Սաղմոսին մէջ՝ թէ «Անիկա անասուններուն համար խոտ կը բուսցնէ», եւ Ծ. Սաղմոսին մէջ՝ թէ «Իմս են . . . հազարաւոր լեռներուն անասունները :»

Եթէ Աստուած «Իմս են» անասունները, եւ «Իմս են» անասուններուն համար, եւ «Իմս են» հազարաւոր լեռներուն անասունները, պիտի չյիշէ՞ զանոնք որ անգթութեամբ կը վարուին անասուններուն հետ, զանոնք՝ որ օրերով անասունները երկաթուղիներու կը տանին առանց ուտելիքի եւ ջուրի, զանոնք՝ որ կը սպաննեն անասունները մեծ անգթութեամբ սպանդանոցներու մէջ, զանոնք՝ որ փոքրիկ հորթերը կը զատեն անոնց մայրերէն երբ անոնք շատ պզտիկ են դեռ եւ անոնց հետ անգթաբար կը վարուին, զանոնք՝ որ խոտին ծախքը խնայելու համար իրենց անասուններուն այնքան քիչ կեր կու տան ձմեռը, որ անոնք կէս մը անօթի կը մնան եւ նիհար ու հիւանդոտ կ'ըլլան :

Երբեմն անասունները հազար մահէ աւելի կը կրեն, վասն զի անոնց անողորմ պահապանները ձմեռը բաւա-

կան կեր չեն տար անոնց , եւ անոնք շատ անգամ կը չար-
չարուին ձմեռը, վասն զի իրենց պահապանները չեն պատ-
րաստեր հանգստաւէտ ախոռներ :

Անասուններու եւ ուրիշ կենդանիներու հանդէպ ան-
գթութիւնը զանոնք պահելու կամ սպաննելու մասին , կը
փնասէ անոնց միսին , վասն զի զանիկա կ'ընէ առողջու-
թեան փնասակար եւ երբեմն ալ թունաւոր : Նմանապէս
կովերու հանդէպ անգթութիւնը յաճախ առողջութեան
փնասակար եւ թունաւոր կ'ընէ անոնց կաթը եւ կարագը
եւ պանիրը , որոնք կը շինուին կաթէն :

Ես պիտի չուզէի ուտել միսը այն կենդանիներուն
որոնք աշխատած , յոգնած են կառքերու լծուելով ճիշդ
իրենց մորթուելէն առաջ, կամ սպաննուած են անգթօրէն,
առաջուրնէ գիտնալով թէ պիտի սպաննուին: Անոնք ամէն
ալ վայրկենապէս սպաննուելու են , կամ հրազէն ուղղե-
լով անոնց գլխուն կամ ուրիշ կերպով , եւ կենդանի մը
պէտք չէ որ տեսնէ ուրիշ կենդանիի մը սպաննուիլը :

Ի՞նչ ՍՈՐՎԵՑՈՒՅ ԱԿԱՍԻԶ

Ակասիզ , մեծ ուսուցիչը , սովոր էր իր աշակերտ-
ներուն ըսել որ շուտ սպաննեն մինչեւ իսկ իրենց բռնած
ձուկերը, այն ինչ զանոնք ջրէն դուրս կը հանեն, գաւազա-
նով կամ քարով անոնց գլխուն յետակողմին զարնելով ,
վասն զի այն ձուկերը որ կը մեռնին բռնուելնէն անմիջա-
պէս ետքը , շատ աւելի համեղ են քան անոնք որ կամաց
կամաց կը մեռնին կամ կը չարչարուին մեռնելնէն առաջ :

Ոչ մէկ կենդանի , թռչուն կամ չորքոտանի կամ

ձուկ , թողուելու է որ ընդ երկար չարչարուի մեռնելէ առաջ , վասն զի ատիկա անզթուծիւն է եւ կը վնասէ անոր միսին :

Ես պիտի չուզէի խմել կաթը կովու մը որ վախցած է , կամ ունէ կերպով չարաչար գործածուած է , վասն զի անիկա առողջարար չէ : Պիտի չուզէի խմել կաթը կովու մը որ միայնակ կը պահուի ախոռին մէջ , կամ չընդունիր մաքուր օդ , չընդունիր մարմնամարզ եւ արեւու լոյս : Վասն զի արարած մը որ միայնակ կը պահուի , հաւանօրէն շատ ձանձրոյթ եւ ապերջանկութիւն պիտի զգայ , եւ արարած մը որ օդ , մարմնամարզ եւ արեւու լոյս չի վայելեր , հաւանօրէն վատառողջ կ'ըլլայ եւ անիւղու վնասակար կաթ կու տայ : Եթէ աղէկ կաթ կ'ուզենք , պէտք է որ կովերուն հետ քաղցրութեամբ վարուինք : Ամերիկայի մեծագոյն ագարակատէրներէն մէկը կ'ըսէ թէ « Ինչ որ յայտնաբերուած է իսկի իր կ'ուզենք , որպէս թէ որպէս ինչ որ ինչ : » Չենք կրնար անզթուծեամբ վարուիլ Աստուծոյ ունէ մէկ արարածին հետ , որ մեզի կերակուր կու տայ , առանց մենքզմեզ վնասելու վտանգին :

Եթէ խորհիս թէ անասունները իմացողութիւն չունին , կը սխալիս : Անոնք կը հասկնան թէ զիրենք վարողները ինչ կ'ըսեն իրենց : Անոնք կը հասկնան թէ ինչպէս պաշտպանելու են իրենքզիրենք , երբ իրենց խումբին վրայ կը յարձակին վայրի կենդանիներ , միշտ կեդրոնական տեղը դնելով իրենց ձագերը եւ աւելի տկարները , մինչ աւելի զօրաւորները թշնամին կը դիմագրաւեն իրենց եղջիրներով : Հարաւային Ափրիկէի մէջ եզ-

ները կը կրթուին ճակատամարտներու մէջ կռուիլ այն ցեղին կողմէ որու կը պատկանին անոնք : Կովերը մեծ սէր ունին իրենց ձագերուն վրայ : Ամէնէն խելօք կովը կը կռուի իր հորթին համար : Քանի մը տարի առաջ Հիւսիսային Քոնուէյի մէջ , Սպիտակ Լեռներուն մօտ , կով մը կռուեցաւ եւ վիրաւորեց եւ վտարեց խոշոր արջ մը որ կը ջանար յափշտակել անոր հորթը :

ՏՂՈՒ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Մօտերս պատմութիւն մը կարդացի իբր տասնըչորս տարեկան տղու մը վրայ, որ մինչ կը հսկէր կովերը, գայլ մը յարձակեցաւ անոր վրայ : Կովերէն մէկը զանհկա ազատել եկաւ, յարձակեցաւ գայլին վրայ եւ ազատեց տղուն կեանքը : Գիտեմ թէ կովերը երախտագիտութիւն ունին, վասն զի երբ քանի մը տարի առաջ կ'անցնէի արտի մը մէջէ Տորչէսթըրը, Պոսթընի մօտ, գտայ կով մը որ ծառի մը կապուած էր երկայն չուանով մը : Արածուելու ատեն չուանը սրունքներուն փաթթուեր էր եւ ինք գետին ինկեր էր, եւ ազատուիլ ջանացած ատեն չուանը աւելի փաթթուեր էր, մինչեւ որ բոլորովին խեղճ վիճակի մը մէջ մնացեր էր կենդանին : Երբ երկար ատեն աշխատելէս ետքը յաջողեցայ քակել չուանը, եւ զանհկա ոտք հանեցի, կովը քովս եկաւ, աչքերուն մէջ անուշ նայուածքով մը, եւ լեզուովը լզեց վերարկուիս թեզանիքը : Երբ տուն գացի, ըսի տնեցիներուն թէ տիկնոջ մը պատահեցայ որ մեծ տազնապի մէջ կը գտնուէր, եւ ազատեցի զանհկա, եւ թէ ան զիս վարձատրեց համբոյրով մը :

Կովերը շատ անգամ կը սորվին իրենց անունները եւ կու գան երբ կանչուին : Ամերիկացի մեծ դիւանագէտն ու ատենաբանը Տանիէլ Ուէպսթըրը ճիշդ մեռնելէն առաջ խնդրեց որ բոլոր իր անասունները, զորոնք շատ կը սիրէր, իր պատուհանին առջեւ բերուին, որպէս զի ինք տեսնէր զանոնք վերջին անգամ, եւ երբ անոնք մէկիկ մէկիկ եկան իր պատուհանին առջեւ, անոնց ամէն մէկը կանչեց իր անունով :

Միշտ յիշենք թէ եզները ինչպէս կ'աշխատին մեզի համար, թէ կովերը ինչպէս կաթ, կարագ եւ պանիր կու տան մեզի, թէ այս անխօս արարածները ճրջափ շատ բան կ'ընեն մեզի համար եւ ճրջափ քիչ բան կ'ընդունին անոնց փոխարէն, եւ ջանանք ընել ինչ որ կրնանք զանոնք երջանիկ ընելու համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ

[Ուրիշ հարցումներ ալ ընեն ուսուցիչները]

Մենդոց Գիրքին մէջ ի՞նչ կ'ըսուի անասուններուն վրայով :

Սաղմոսներուն մէջ ի՞նչ կ'ըսուի անասուններուն վրայով :

Անասուններուն ի՞նչ կերպերով անգթութիւն կը ցուցուի :

Անասուններուն և ուրիշ կենդանիներու ցուցուած անգթութիւնը ի՞նչ ազդեցութիւն կ'ընէ անոնց միտին վրայ :

Կովերուն ցուցուած անգթութիւնը ի՞նչ ազդեցութիւն կ'ընէ անոնց կաթին վրայ :

Ի՞նչ կ'ըսուի կենդանիները վայրկենապէս առանց
ցաւի մեռցնելու վրայ :

Ակասիս ձուկերուն նկատմամբ ի՞նչ կը սորվեցնէր իր
աշակերտներուն :

Ի՞նչ կ'ըսուի ախոռին մէջ միայնակ պահուած կովե-
րուն վրայ :

Ի՞նչ կ'ըսուի առանց մաքուր օդի, մարմնամարզի և
արեւու լոյսի պահուած կովերուն համար :

Եթէ աղէկ կաթ կ'ուզենք, ի՞նչպէս պէտք է վար-
ուինք կովերուն հետ :

Ամերիկեան ամէնէն մեծ ազարակապանը ի՞նչ ըսած
է իր կովերուն համար :

Ի՞նչ կ'ըսուի անասուններուն իմացականութեան
վրայ :

Անասունները ի՞նչպէս կը պաշտպանեն իրենքզիրենք
վայրի կենդանիներու դէմ :

Եզները ի՞նչպէս վարժուած են Հարաւային Ափրիկէի
մէջ :

Ի՞նչ կրնաս պատմել Սպիտակ Լեռներուն մօտ Հիւ-
սիսային Քոնուէյի կովին վրայով :

Ի՞նչ կրնաս պատմել այն տղուն վրայ, որ յարձա-
կում կրեց դայլէ մը :

Ի՞նչ կրնաս պատմել Պոսթընի մօտ Տորչեսթըրի կո-
վին վրայ :

Ի՞նչ ըրաւ Տանիէլ Ուէպսթըր ճիշդ մեռնելէն առաջ :

Ի՞նչ միտք բերելու ենք և ի՞նչ ընել ջանալու ենք :

6471-57

Պ. Պ Ա Ս

Զ Ի Ն

[Նախասկրթարանի ուսուցիչները կարդան աշակերտներուն]

Անգղիա, Լոնտոն մեծ քաղաքին ամէնէն բանուկ պո-
ղոտաներէն մէկուն վրայ բլուրի մը ստորոտը կախուած է
հետագան .

«ԶԻՈՒՆ ԱՂԵՐՍԸ ԻՐ ՎԱՐԻՉԻՆ ՈՒՂՂՈՒԱԾ»

Բլուրն ի վեր մի խարազաներ զիս ,
Բլուրն ի վար մի արտորցներ զիս ,
Ախտոին մէջ մի մոռնար զիս ,
Իմ խոտս ու դարիս մի գողնար ,
Մաքուր ջուր ինծի մի խնայեր ,
Սպնգեւ և խոզանակեւ զանց մի ըներ ,
Կակուղ , չոր անկողինէ մի զրկեր զիս ,
Երբ հիւանդ եմ կամ պաղ առած՝ մի պաղեցներ զիս ,
Հարուածով կամ սանձով մի ցնցեր զիս ,
Եւ երբ բարկանաս , մի ծեծեր զիս :»

Մարդկային սեռը երբեք կարող չէ վճարել ձիուն իր
ունեցած պարտքը : Առանց անոր անպիտան են մեր կառ-
քերը , սայլերը եւ բալխիրները ձմեռուան մէջ : Պիտի
ստիպուինք եզան կառք նստիլ կամ ոտքով ճամբորդել :
Զիեր հիմա կը գտնուին աշխարհիս շատ կողմերը , կ'աշ-
խատին մարդուն ծառայելու համար , եւ փոխարէն կ'ըն-
դունին իրենց պարզ կերը եւ ջուրը միայն , եւ օդին դէմ
պատսպարան , երբեմն շատ ցուրտ ախոռներու մէջ ձմեռը

եւ շատ տաք ախոռներու մէջ ամառը : Արաբիոյ մէջ ձիերը կը բնակին վրաններու մէջ ընտանիքին անդամներուն հետ, եւ մանուկներուն քով կը պառկին, շատ զգուշանալով որ չվնասեն անոնց : Արաբները երբեք չեն ծեծեր զանոնք :

Ձիերն ալ մարդկային էակներու նման երբեմն հիւանդ կ'ըլլան, երբեմն առողջ, երբեմն զօրաւոր՝ երբեմն տկար : Ե՛րբ ասորի վարձուքը, կ'ապրին երեսուն, քառասուն կամ աւելի տարիներ. բայց, նման մարդկային էակներու, պէտք ունին առատ առողջարար կերի եւ ջուրի, նաեւ կանոնաւոր մարմնամարզի, մաքուր օդի, արեւու լոյսի, եւ մաքուր ախոռներու : Ձիերուն ստամոքսը պզտիկ է, եւ զանոնք առողջ պահելու համար պէտք է յաճախ կերակրել եւ ջուր խմցնել : Եւրոպայի մէջ յաճախ պիտի տեսնէք թէ ձիապանները իրենց ձիերուն հացի կտորներ կու տան :

Կան մարդիկ որ շատ անգուլթ են իրենց ձիերուն. կը թողուն որ անոնք երկար ատեն առանց կերի ու ջուրի մնան : Կան մարդիկ որ իրենց ձիերուն այնքան քիչ ուտելիք կու տան, որ անոնք շատ կը նիհարնան : Պոսթընի մօտ Մասաչուսէցի մէկ պզտիկ գիւղին մէջ, ուր կը բնակիմ, մարդ մը որ յարգելի կը ցուցնէր ինքզինք, իր խեղճ ձին կէս մը անօթի կը պահէր : Բայց օր մը գեղին տղաքը հինգ հինգ սէնթ (50ական փարա) դրին եւ պարկ մը վարսակ գնեցին եւ այդ գիշեր գացին մարդուն ախոռը եւ խեղճ ձիուն լաւ կեր մը տուին, ու պարկը հոն թողուցին վրան սա պիտակով, « Նո՛ւր անոնքնե՛րս հանրէ՛ս անգլիէն ինչ արգիւշ ընէ՛րս թիւնն : » Արկէ ետեւ խեղճ ձին աւելի աղէկ եղաւ :

Ձիերը կը հասկնան երբ իրենք գէշ վարմունք տեսնեն: Ես սովոր էի ճամբորդել շատ աշխոյժ քայց կատարելապէս անվնաս ձիով մը, որու երբեք զարկած չէի խարազանով: Օր մը երբ ձին կապուած էր դրացիի մը տան մէջ, քանի մը երիտասարդներ խորհեցան թէ լա կատակ մը պիտի ըլլայ ձրի ճամբորդութիւն մը ընել: Ձին տրամադիր չէր ատոր: Անոնց ըրած առաջին բանն եղաւ անոր զարնել խարազանով: Ձին անոնց ուզածէն աւելի արագ վազեց եւ յաշորդ փողոցի անկիւնը տապալեց կառքը եւ պարպեց մէջը գտնուողները, այնուհետեւ քիչ մը հեռու գնաց եւ կեցաւ եւ սկսաւ հանդարտութեամբ ճարակիլ ճամբուն եզերքի խոտերը ուտելով: Այդ երիտասարդները ընդունեցին դաս մը թէ ինչպէս կարելոր է քաղցրութեամբ վարուիլ մտացի եւ աշխոյժ ձիու մը հետ: Անոնք երբեք պիտի չմոռնան այս դասը:

Ես կը գործածէի ուրիշ ձի մը նոյնքան աշխոյժ որքան այն ձին որուն վրայով խօսեցայ ձեզի, եւ միշտ քաղցրութեամբ կը վարուէի անոր հետ: Օր մը Պոսթընի մօտ վար կ'իջնէր զառիվեր բլուրէ մը, ծանրաբեռնեալ կառքով մը, եւ ահա կոտրեցան երկու անուարգելներն ալ, եւ կառքը ձիուն վրայ եկաւ: Կենդանին կեցաւ անշարժ, գրեթէ վայրկենապէս, եւ կառքը բռնեց մինչեւ որ մէջը գտնուողները ամէնն ալ կրցան դուրս ելլել: Կը կարծէ՞ք թէ եթէ անիկա սովորած ըլլար խարազանուիլ եւ անգուլթ վարմունք տեսնել, այդպէս պիտի ընէր:

(Ձին պիտի շարունակուի յաջորդ դասին մէջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

[Ուրիշ հարցումներ ալ ընեն ուսուցիչները]

Ո՞ւր կախուած էր ձիուն աղերսագիրը :

Ի՞նչ էր ձիուն աղերսը :

Ի՞նչ ընել պիտի ստիպուէինք եթէ ձիեր չկենային :

Ձիերը ի՞նչ վարձ կ'ընդունին իրենց աշխատութեան փոխարէն :

Արարիոյ մէջ ձիերը ո՞ւր կը բնակին :

Արարները կը ծեծեն իրենց ձիերը :

Ձիերուն առողջութիւնը և ոյժը կը փոփոխուի՞ մարդուն առողջութեան և ոյժին պէս :

Ձիերը, մինչև ս՞րչափ կ'ապրին եթէ քաղցր վարմունք տեսնեն :

Ինչո՞ւ յաճախ կեր եւ ջուր տալու է անոնց :

Եւրոպայի մէջ կառապանները յաճախ ի՞նչ կու տան ձիերուն :

Մասաչուսէցի մէկ գիւղին մէջ տղաք ի՞նչ ըրին այն մարդուն որ իր ձին կէս մը անօթի կը պահէր :

Ի՞նչ կրնաս ըսել այն ձիուն նկատմամբ որ փախաւ :

Ի՞նչ կրնաս ըսել այն ձիուն նկատմամբ երբ երկու անուարգելներ կոտորեցան :

Ե. Դ Ա Ս

ՁԻՆ (Շարունակութիւն)

[Նախակրթարանի ուսուցիչները կարդան աշակերտներուն]

Ձիու մը մեծ անգթութիւն կը ցուցնես երբ անոր գլուխը կը կապես ու դէպ ի ետ կը պրկես սանձով մը,

վասն զի անիկա ազատ չի կրնար շնչել, չի կրնար քաշել այնքան շատ բեռ, ոչ ալ այնքան դիւրութեամբ: Շատ ձիեր մեծ ցաւ կը կրեն եւ կը հիւանդնան այս պրկիչ սանձին պատճառաւ: Եթէ տղայ մը քաշէր կամ հրէր ծանր բալխիր մը կամ ձեռնասայլ մը, բերանը ունենալով կըռնակին վրայ հաստատուած սանձ մը որով անոր գլուխը ետ քաշուի դէպ ի ուսերը, այնպէս որ տղան չկրնայ դէպ յառաջ հակիլ, այն ատեն պիտի հասկնար թէ ձին ինչպէս կը չարչարուի պրկիչ սանձով: Պրկիչ սանձը, եթէ երբեք հարկ ըլլայ գործածել, միշտ պէտք է այնքան երկայն ըլլայ որ երբ ձին ծանր բեռ մը քաշէ գահաւանդ բլուրէ մը վեր, կարող ըլլայ իր գլուխը այնքան վար ծռել որքան պիտի ծռէր եթէ պրկիչ սանձ չունենար: Մեծ Բրիտանիոյ մէջ աւելի քան 500 ձիաբոյժ բժիշկներ պրկիչ սանձերը դատապարտող թուղթ մը ստորագրած են: Եւ ես կը կարծեմ թէ պիտի գայ ժամանակ երբ բոլոր մեր այր մարդիկը, կիներն ու տղաք այնքան բարեխիղճ պիտի ըլլան հանդէպ ձիերու, որ այլ եւս պիտի չթողուն որ անոնք չարչարուին պրկիչ սանձերով:

Կան մարդիկ, որ երբ իրենց ձիերը ծերանան կամ հիւանդանան կամ կաղանան, զանոնք պզտիկ գումարի մը փոխարէն կը ծախեն անգուլթ մարդոց, որոնք կը ծեծեն զանոնք, կ'աքացեն զանոնք, անօթի կը թողուն զանոնք, ուրիշ խօսքով, չարաչար կը գործածեն զանոնք, եւ այն ատեն խեղճ ձիերը չարչարանքի կեանք մը կ'անցընեն մինչեւ որ մեռնին: Կարծեմ թէ լաւ ձի մը, որ հաւատարմաբար գործած է իր տէրոջ համար, հաշելու մաշելու է բայց երբեք ծախուելու չէ:

Զիւնն նկատմամբ հինգ ուրիշ բաներ կան զորոնք արժան է ըսել: Առաջին, Զիւնն ամէնէն զօրաւոր մասը ուսերուն ճիշդ ետենն է, եւ հեծեալը որ դէպ առաջ կը նստի, իր ձին աւելի քիչ կը յոգնեցնէ քան դէպ ետ նըստելով: Երկրորդ, Երբ ծերութեան պատճառաւ ձիերուն ակռաները պատշաճօրէն չեն ծամեր կերը, յաճախ բարւոք վիճակի կրնան բերուիլ ձիաբոյժ բժիշկներու ձեռքով: Երրորդ, ճիշդ այնքան անգթութիւնն է ձին օրերով փակել ախոռին մէջ առանց մարմնամարզի, մաքուր օդի եւ արեւու լոյսի, որքան տղայ մը փակել քանի մը օր տան մէջ առանց մարմնամարզի, մաքուր օդի եւ արեւու լոյսի: Զիերը ամէն օր մարմնամարզ ունենալու են: Չորրորդ, Զիերը կ'ուզեն ախոռին մէջ իրենց հետ ունենալ ուրիշ ձիեր կամ ուրիշ կենդանիներ, եւ թերեւս զրեթէ լքուած եւ տխուր կը զգան իրենքզիրենք առանց անոնց, ինչպէս տղաք կը զգան երբ ընկերներ չեն ունենար: Հինգերորդ, Մեծ Բրիտանիոյ մէջ փորձերով հասկցուած է թէ այն ձիերը որոնք շաբաթը վեց օր սաստիկ կ'աշխատին՝ շատ աւելի երկար կ'ապրին եւ աւելի գործ կը կատարեն իրենց կեանքին մէջ եթէ թողուի որ հանգստանան ամէն եօթներորդ օր: Ասիկա կը յիշեցնէ ինծի թէ Պոսթընի մօտ իմ մէկ բարեկամս սովոր էր իր ձին վարել ամէն շաբաթ վեց օր դէպ ի երկաթուղւոյ կայարանը, եւ եօթներորդ օրը՝ տարբեր ճամբով մը դէպ եկեղեցի: Ժամանակ մը յետոյ ձին սորվեցաւ զայս, եւ ինքնիրեն դէպ ի երկաթուղւոյ կայարանը տանող ճամբէն կ'երթար շաբաթուան վեց օրերը, եւ ամէն եօթներորդ օր՝ դէպ եկեղեցի տանող ճամբան:

Ձիերը կը տարբերին իմացականութեան կողմանէ, բայց անոնք ամէնն ալ գիտեն երբ իրենց քաղցր վարմունք կը ցուցուի, եւ թէ իրենց քաղցրութեամբ կը խօսիք թէ ոչ, եւ ամէնն ալ կ'ուզեն որ իրենց քաղցրութեամբ խօսուի: Կրնայի ձեզի պատմել ճշմարիտ շատ պատմութիւններ ձիերու հետ քաղցրութեամբ վարուելու վրայ, բայց այն ատեն այս Դասը շատ կ'երկարէր: Եթէ կ'ուզէք ձիերուն քաղցր ըլլալ, միշտ մերժեցէք նստիլ կառք մը զոր քաշող ձին հիւանդ է կամ կաղ, եւ կամ եթէ կ'երեւի թէ անիկա քիչ սնունդ ընդունած է եւ տկար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ

[Ուրիշ հարցումներ ալ ընեն ուսուցիչները]

Ինչո՞ւ անգթութիւն է ձիուն գլուխը դէպ ի ետ կապել պրկիչ սանձով:

Տղայ մը կրնա՞յ աղէկ հրել կամ քաշել բեռ մը եթէ պրկիչ սանձով ետ քաշուի իր գլուխը:

Պրկիչ սանձը ո՞րչափ ժամանակ պէտք է տեւէ, եթէ գործածուի երբեք:

Երբ ձի մը ծերանայ, կամ հիւանդանայ կամ կաղանայ, շիտակ է զանիկա ծախել օտարականներու:

Հեծեալ մը որ համետին վրայ դէպ առաջ կը նստի, ձին կը յոգնեցնէ՞ աւելի կամ պակաս քան երբ դէպ ի ետեւ կը նստի: Ինչո՞ւ:

Երբ ձեր ձիերուն ակռաները գէշնան, ի՞նչ կարելի է ընել անոնց համար:

Պէ՞տք է ձին ախտուի մէջ փակել առանց մարմնամարզի, մաքուր օդի և արեւու լոյսի: Եթէ ոչ, ինչո՞ւ ոչ:

Ինչո՞ւ ձիերը կ'ուզեն որ ուրիշ կենդանիներ ալ գտնուին իրենց հետ ախոռին մէջ :

Ինչ տեսնուած է Անգղիա, նկատմամբ շաբթուան վեց օրերուն մէջ սաստիկ աշխատող ձիերուն :

Ինչ կրնաս պատմել Մասաչուսէցի այն ձիուն վրայ, որ սովոր էր շաբթուան լուր օրերը երկաթուղւոյ կայարանն երթալ և կիրակի օրերը եկեղեցի :

Ձիերը գիտե՞ն թէ ե՞րբ իրենց քաղցրութեամբ կը խօսուի :

Եթէ կ'ուզես քաղցր ըլլալ ձիերուն, միշտ ի՞նչ ընել մերժելու ես :

Զ. Դ Ա Ս

Շ Ո Ի Ն Ը

[Նախակրթարանի ուսուցիչներ կարդան աշակերտներուն]

Յամին 1858 յուղարկաւորութեան թափօր մը մըտաւ Կրէյ Ֆրայէրի գերեզմանատունը, Սկովտիոյ էտինպուրկ քաղաքին մէջ : Աղքատիկ մարդու մը յուղարկաւորութիւնն էր այն, և դագաղին հետեւողներուն մէջ առաջին սգաւորն էր աղքատին շունը :

Յուղարկաւորութենէն ետեւ այս աղքատին բոլոր մարդկային բարեկամները իրենց տուները գացին, բայց շունը չէր ուզեր թողուլ իր տէրոջ գերեզմանը : Օր ըստ օրէ մարդիկ կը ջանային շունը հեռացնել անկէ, սակայն կենդանին միշտ նորէն իր տէրոջ գերեզմանը կը վերադառնար : Ի վերջոյ բոլոր քաղաքին մէջ գիտցուեցաւ ա-

սիկա, եւ դրացիները կը կերակրէին շունը եւ անոր պատրասպարան կու տային ցուրտ եղանակին, եւ Լորտ Փրովոսթ, այսինքն քաղաքապետը, անոր տուաւ մանեակ մը, եւ իբր տասնըչորս տարի մինչեւ իր մահը, 1872ին, շունը չթողուց իր տէրոջ գերեզմանին մերձակաները:

Քանի մը տարի առաջ այն ազնիւ Անգղիացի տիկինը, Պառոնուհի Պըրտըթ Քութս, այս կենդանիին համար մահարձան մը կանգնել տուաւ Կրէյ Ֆրայէրի գերեզմանատան մուտքին մօտ, եւ հաւանօրէն անիկա պիտի կանգնի հարիւրաւոր տարիներ որպէս զի էտինպուրկի ժողովրդին պատմէ այն հաւատարիմ շան պատմութիւնը:

Եւ հիմա տեսնենք թէ շուները ինչ կ'ընեն մեզի համար: Հիւսիսային ցուրտ երկիրներուն մէջ, ուր չկան ոչ ձիեր եւ ոչ եզներ, շուներ կը գործածուին բալխիր քաշելու համար սառին եւ ձիւնին վրայէն: Ուրիշ երկիրներու մէջ անոնք կը գործածուին գայլեր եւ ուրիշ վայրի կենդանիներ որսալու համար, եւ երբեմն հետապնդելու համար չար մարդիկ որոնք ոճիրներ գործած են: Այնպիսի երկիրներու մէջ ուր բազմաթիւ ոչխարներ կը հանուին, շուները կը պահպանեն ոչխարները, վտարելով բոլոր վայրի կենդանիները:

Մարդկային հազարաւոր կեանքեր ազատած են շուները, կեանքեր մարդոց՝ որոնք ջուրն ինկան եւ պիտի խեղդուէին եթէ շուները ջուրը ցատկելով զանոնք դուրս չքաշէին: Օր մը, երբ Լոնտոն կը գտնուէի, ասկէ իբր տասնըմէկ տարի առաջ, մարդ մը ջուրն ինկաւ եւ յատակը իջաւ, եւ բարի շուն մը յատակը իջաւ եւ զանիկա վեր բերաւ եւ ապահով ջուրին եզերքը հանեց: Մեզմէ

ումանք ստակ տուին այս շան համար գեղեցիկ մանեակ մը գնելու նպատակաւ, եւ անոր վրայ սապէս գրեցինք . «Անոր համար Արտուրի Բարեկէր Ընկերութեան : » Երբեմն շուները կ'ազատեն նաւաբեկեալ նաւազներ, չուաններով կապուած՝ լողալով խորտակուած նաւէն դէպ ի եզերքները :

Շուները ազատած են շատ կեանքեր անձերու որոնք գրեթէ սառած կամ թաղուած էին ձիւնին ներքեւ : Անգամ մը, գիտեմ, երբ երեք փոքր մանուկներ Կլօուսէսթրի մէջ, Մասաչուսէց, դպրոցէն տուն կ'երթային ձեան մեծ փոթորիկի մը ատեն, կորսնցուցին իրենց ճամբան եւ ձիւնով ծածկուեցան, եւ պիտի մեռնէին եթէ բարի շուն մը զանոնք գտած չըլլար :

Նաեւ շուները կը պահպանեն մեր տուները գիշերը երբ մենք ամէսս ալ կը քնանանք, եւ կը վանեն գողերը եւ ուրիշ չար մարդիկը, կամ եթէ չար մարդիկ փորձեն ներս մտնել, շուները կը հաջեն եւ մեզ կ'արթնցնեն : Դեռ քիչ մը առաջ բան մը պատահեցաւ զոր գիտեմ անձամբ : Ամբողջ ընտանիք մը այրուելով պիտի մեռնէր իր տան մէջ, գիշեր ատեն, եթէ շունը չհաջէր եւ չարթնցնէր տնեցիները : Նաեւ պատահեցաւ ուրիշ դէպք մը, որուն մէջ ամբողջ ընտանիք մը պիտի մեռնէր գիշերը ածխային կազէ, որ վառարանէ մը կ'ելլէր, եթէ շունը հաջած եւ արթնցուցած չըլլար զանոնք :

Կան շատ գիրքեր որոնք պատմութիւններով լեցուն են շուներուն ըրած բարի բաներուն վրայ, եւ շատ մը ուրիշ գիրքեր ալ կարելի էր լեցնել նոյնչափ լաւ պատմութիւններով : Անոնք միշտ մարդկային էակներու բարեկամներն ու ընկերներն եղած են, եւ առ հասարակ մա-

նուկներու շատ քաղցր են երբ քաղցրութիւն կը տեսնեն : Մեծ մատենագիր մը, Քիւլիէ, որ ուսումնասիրած է ամբողջ այս նիւթը, կը կարծէ թէ մարդիկ կրնան ըլլալ առանց ոեւէ ուրիշ կենդանիի, բայց չեն կրնար ըլլալ առանց շուներու :

Շուներ, որոնց գէշ վարմունք ցուցուած է, կատաղի եւ վտանգաւոր կ'ըլլան : Կան մարդիկ ու տղաք որոնք անգթութեամբ կը վարվին անոնց հետ, բայց երբ անոնց քաղցր վարմունք ցուցուած է, կարծեմ միշտ քաղցր եղած են անոնք : Ամէնէն մեծ եւ ամէնէն լաւ մարդոցմէ ոմանք որ երբեք ապրած են, շուն շատ սիրած են, Սըր Ուոլթըր Սքոթի եւ Սըր Էտուին Լէնտսիրի նման մարդիկ : Եւ աղքատ մարդիկ յաճախ զանոնք իրենց լաւագոյն բարեկամները գտած են : Աղքատ, հիւանդ սեւամորթ մարդ մը ոտքով ճամբորդեց հարիւրաւոր մղոններ դէպ ի Լուիզիլի հիւանդանոցը, Քէնթըքի, հասկնալու համար թէ արդեօք իրեն կարելի էր բուժուիլ : Իր շունը իրեն հետ էր : Բայց երբ ըսուեցաւ իրեն թէ պէտք է որ շունը փողոցը թողու, վասն զի հիւանդանոցին մէջ շուն ընդունիլ կարելի չէ, խեղճ մարդը բազուկներուն մէջ առաւ շունը, եւ արտասուածոր երեսով ըսաւ թէ աւելի կ'ընտրէ մեռնիլ իր շան հետ քան փողոցը ձգել զայն եւ հիւանդանոց երթալ : Ուրախութեամբ կ'ըսեմ թէ երբ հիւանդանոցի մարդիկը տեսան թէ մարդը որչափ կը սիրէ շունը, թոյլ տուին որ շունը անոր հետ հիւանդանոց մտնէ :

Շատ անգթութիւն է շուները տան մէջ պահել բոլոր ժամանակը : Անոնք կ'ուզեն վազվւտել խաղալ ճիշդ տղոց պէս, եւ եթէ բոլոր ժամանակը տան մէջ փակուին,

կը հիւանդանան: Անոնք պէտք է որ հանգստաւէտ տեղ ունենան ցուրտ զիշերները եւ առատ աղէկ ջուր, նաեւ պէտք չէ շատ յաճախ կերակրել զանոնք, եթէ ոչ՝ կը գիրնան եւ վատառողջ կ'ըլլան: Եւ պէտք է որ միշտ շատ հոգ տանինք քաղցրութեամբ խօսիլ շուներուն, եթէ ոչ՝ երբ չարութիւն ընեն, վասն զի շունէն զատ չկայ կենդանի մը որ վշտանայ քաղցրութեամբ չխօսուելէ կամ անկէ աւելի երջանիկ ըլլայ երբ քաղցրութեամբ խօսուի իրեն: Եւ կարծեմ՝ մենք ինքնին միշտ աւելի երջանկութիւն կը զգանք քաղցրութեան գործեր ընելով այս բարեկամ արարածներուն:

Ուրախ պիտի ըլլայի եթէ աւելի շատ բաներ խօսէի ձեզի շուներուն վրայ, բայց այն ատեն այս Դասը չափազանց կ'երկարէր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ

[Ուրիշ հարցումներ ալ ընեն ուսուցիչները]

Ի՞նչ կրնաս ըսել այն շան վրայով որ չուզեց մէկդի երթալ իր տէրոջ գերեզմանէն:

Ո՞վ մահարձան մը կանդնել տուաւ այս շան համար, և ո՞ր:

Հիւսիսային երկիրներու մէջ շուները ի՞նչ բանի կը գործածուին, և ինչո՞ւ:

Ուրիշ երկիրներու մէջ ի՞նչ բանի կը գործածուին անոնք:

Յիշէ այն կերպերէն մէկ քանին որոնցմով անոնք մարդկային կեանքեր ազատած են:

Ի՞նչ կրնաս ըսել այն շան վրայ որ կոչուեցաւ «Ան-
գամ Արքունի Բարեսիրական Ընկերութեան» :

Ի՞նչ կրնաս ըսել այն երեք մանուկներուն վրայ զորոնք ազատեց շուն մը կլօուսէսթըր, Մասաչուսէց :

Ի՞նչ կրնաս պատմել այն ընտանիքին վրայով որ գրեթէ պիտի այրէր գիշեր ատեն, և միւս ընտանիքին վրայով որ գրեթէ պիտի մեռնէր ածխային կազէ :

Քիւլիէ ի՞նչ կը խորհէր շուներուն վրայ :

Տուր անունները քանի մը մեծ մարդերու որոնք կը սիրէին շուները :

Ի՞նչ կրնաս պատմել այն աղքատիկ սեւամորթ մարդուն վրայով որ Լուիզվիլի հիւանդանոցը գնաց, ի Քէնթըքի :

Ինչո՞ւ շուները պէտք չէ տան մէջ փակել լոլոր ժամանակը :

Ինչո՞ւ քաղցրութեամբ խօսելու ենք շուներուն :

Է. Դ Ա Ս

Թ Ռ Զ Ո Ւ Ն Ն Ե Ր Ը

[Նախակրթարանի ուսուցիչներ կարդան աշակերտներուն]

Ըսուած է թէ «Եթէ մէկ թռչուն իսկ չգտնուէր ընդարձակ Սկովտիոյ մէջ, տակաւին անոր բլուրները եւ հովիտները պիտի արձագանգ տային անոր օրիորդներուն երաժշտութեան որոնք Բոպըրթ Պըրնզի քաղցր մեղեդիները կ'երգեն» :

Բայց ճշմարիտ չէ այդ ըսուածը : Վասն զի եթէ թռչուն չգտնուէր ընդարձակ Սկովտիոյ մէջ, միջատնե-

րը, զորոնք կ'ուտեն թռչունները, պիտի ուտէին բոյսերը, երկիրը անապատ պիտի ըլլար, եւ ուստի ոչ մէկ օրիորդ պիտի կարենար ապրիլ ընդարձակ Սկովտիոյ մէջ:

Ուսեալ Գաղղիացի մը, Միշլէ անուն, որ շատ ուսումնասիրած է թռչունները, կ'ըսէ թէ, «Երէ Գաղղիացիները, մարտի 15ին երեսուցիցեան ժամը,» վասըն զի միջատները, որոնցմով կը կերակրուին թռչունները, յոյժ պիտի շատնային: Մեր մանր թռչուններէն մէկքանին մէկ շաբաթուան մէջ հազարաւոր թրթուրներ եւ ուրիշ միջատներ կ'ուտեն: Միակ փոքրիկ թռչուն մը, զոր անխորհուրդ տղայ մը կրնայ զարնել, եթէ թոյլատրուէր ապրիլ, թերեւս հարիւր հազարէ աւելի միջատներ պիտի կորսնցնէր, եւ փոքրիկ թռչունի մը բոյնէն առնուած իւրաքանչիւր հակիթ այս միջատները կորսնցնող թռչուններէն հատ մը կը պակսեցնէ:

Ցաւով կ'ըսեմ թէ Ամերիկայի մէջ փոքրիկ թռչունները կը քիչնան հետզհետէ, եւ վնասակար միջատներ հետզհետէ աւելի կը շատնան: Նոր երկիրներու մէջ, ուր մարդիկ եւ տղաք վախցուցած չեն թռչունները, անոնք թոյլ կու տան մեզի իրենց շատ մօտ երթալ եւ տեսնել թէ իրենք ինչպէս կը շինեն իրենց ճարտարարուեստ բոյները, ինչպէս կը կերակրեն իրենց ձագերը, եւ ինչպէս կը սորվեցնեն անոնց թռչիլ: Մր. Րըսքին, համբաւաւոր Անգղիացի մը, որ յոյժ սիրելի է իր հայրենակիցներուն, կ'ըսէ թէ իր սրտագին փափաքն այն է որ Անգղիացի տղաք ու աղջիկներ քաղցր ըլլան թռչուններուն: Եւ այնպէս կը թուի թէ կը փափաքի որ անոնք անդամ գրուին « Թռչուններու Ընկերութեան, » որուն

վրայով խօսեցայ իմ առաջին Դասիս մէջ, եւ որ հիմա ունի աւելի քան 37,000 անդամներ, տղայ եւ աղջիկ, եւ ասոնց իւրաքանչիւրը խոստացած է ջանալ ուրիշ տրոլաք ու աղջիկներ քաշել որոնք անդամ ըլլան անոր :

Կը յիշէք Թհորօն, որուն վրայով ալ խօսեցայ իմ առաջին Դասիս մէջ, թէ ինչպէս ան քաղցր էր թռչուններուն, թէ ինչպէս թռչունները կը թռչէին կու գային անոր ուսերուն վրայ եւ մինչեւ իսկ անոր բրիչին վրայ մինչ կը փորէր գետինը : Ես քանի մը տարի առաջ Փարիզ, հանրային մեծ պարտէզներէն մէկուն մէջ, տեսայ մարդ մը, որ այնքան քաղցր էր հոն գտնուած վայրի թռչուններուն, որ անոնք կը թառէին անոր ձեռքերուն վրայ եւ կը կերակրուէին անոր մատերէն : Իտալիոյ Վենետիկ քաղաքին մէջ ժողովուրդը ամէն օր կէսօրին կեր կու տայ Սբ. Մարկոսի հանրային մեծ հրապարակին մէջ, եւ երբ կը մօտենայ կէսօրուան ժամը, կը տեսնես որ աղանինները կը թռչին քաղաքին ամէն կողմերէն, կու գան շէնքերուն տանիքներուն վրայ, կերակրուելու համար : Վենետիկի մէջ ոճիր է աղանի մը վնասելը :

Ոմանք կը զարմանան թէ ձմեռը ո՞ր կ'երթան թռչունները : Ատոնք կը մոռնան թէ թռչունները թեւեր ունին, եւ անոնց մէջ կան այնպիսիներ որ աւելի հեռու կը թռչին դէպի տաք կլիմաներ մէկ օրուան մէջ քան զոր մենք կարող ենք երթալ ձիերով ու կառքերով մէկ շաբաթուան մէջ : Կ'ըսուի թէ ծիծառը կրնայ ժամը վաթսուն մղոն թռչիլ, եւ թէ «Ֆուէէ» կոչուած թռչունը կրնայ արեւադարձային Ատլանտեան Ովկիանոսին մէկ եզրէն միւսը թռչիլ մէկ գիշերուան մէջ միայն : Այս թռչուններէն ոմանք յոյժ

գեղեցիկ փետուրներ ունին, զորոնք պիտի կրնայինք վայելել միշտ եթէ Թհորոյի նման քաղցրութեամբ վարուէինք անոնց հետ, որպէս զի անոնք մեզի մօտ գային: Եւ անոնցմէ ոմանք այնպէս գեղեցիկ կ'երգեն, որ բարի մարդ մը ստիպուեցաւ ըսել, «Տէր, ինչ երաժշտութիւն պատրաստած ես ուրեմն երկինքին մէջ քու սուրբերուդ, երբ այսպիսի քաղցր երաժշտութիւն կը շնորհես մարդոց երկրիս վրայ:»

Քանի մը տարի առաջ Անգղիացի մը նեղոս գետէն վար կ'իջնէր ցորենով լեցուն խոշոր նաւակով մը, եւ թռչունները ամէն զիւղերէն կու գային եւ կ'ուտէին նաւին տախտակամածին վրայ դիզուած ցորենէն: Անգղիացին հարցուց Եգիպտացի նաւապետին, «Այս ցորենին տէրը ո՞վ է:» «Ես եմ», ըսաւ Եգիպտացի նաւապետը: Այն ատեն Անգղիացին հարցուց անոր թէ ինչո՞ւ թռչուններուն կը թողու ցորենը ուտել: Այն ատեն Եգիպտացին հարցուց Անգղիացիին, «Ո՞վ ստեղծեց թռչունները.» եւ Անգղիացին պատասխանեց, «Աստուած:» Այն ատեն Եգիպտացին հարցուց թէ ցորենը ուտե՞ստ մըն է զոր կ'ուզէ Աստուած որ ուտեն թռչունները: Եւ Անգղիացին պատասխանեց, «Այո:» Այն ատեն Եգիպտացին ըսաւ, «Թող ուտեն ու կշտանան, վասն զի Աստուած իր բարութեամբ բաւական բան պատրաստած է իր բոլոր արարածներուն համար:»

Մեծ չարութիւն եւ անգթութիւն է սպաննել կամ վիրաւորել այս փոքրիկ թռչունները որոնք այսքան օգտակար են, եւ կ'երգեն այնքան անոյշ եւ այնքան կը վայելեն կեանքը: Եւ աւելի չարութիւն եւ անգթութիւն է

սպաննել կամ վիրաւորել զանոնք զարնան եղանակին մանաւանդ, երբ անոնց փոքրիկ բոյները լեցուն են ձագերով որոնք կրնան անօթութենէ մեռնիլ եթէ վնասուի մայր թռչունը: Եւ նոյնքան անզթութիւն է բռնել զանոնք եւ փակել պզտիկ վանդակներու մէջ, հեռու երէն: Բարեկամներէն եւ ընկերներէն, ինչպէս պիտի ըլլար եթէ հսկայ մը բռնէր պզտիկ տղաք եւ աղջիկներ եւ փակէր զանոնք պզտիկ վանդակներու մէջ, հեռու անտէր: Բոլոր բարեկամներէն եւ ընկերներէն: Բայց այս ճշմարիտ չէ դեղձանիկի (գանարեա գուշու) նման թռչուններու համար, որոնք երբեք ազատ եղած չեն: Եթէ անոնք ունին զիրենք լաւ խնամողներ, եւ լաւ վանդակներ, եւ առատ ուտելիք ու խմելիք, եւ հոգածութեամբ կը պաշտպանուին օդէն, եւ թերեւս թոյլ տրուի անոնց թռչտիլ տան մէջ ամէն օր ժամ մը երկուք, կրնան շատ երջանիկ ըլլալ: Ես սովորաբար թոյլ կու տամ իմ դեղձանիկիս՝ օրը քանի մը ժամ թռչիլ տանս մէջ, եւ անիկա թռչելով կու գայ մատերուս վրայ երբ կը կանչեմ զանիկա, թէեւ աւելի կ'ընտրէ գրիտուս գագաթին վրայ գալ եւ հոն խաղալ ինծի հետ: Երբ չուզեմ որ երգէ, անոր վանդակին մէջ կը դնեմ պզտիկ հայելի մը, հոգ տանելով որ՝ երբեք արեւը կամ լամբարը չցուանայ անոր մէջ, այնպէս որ չխտղտին անոր աչքերը, եւ դեղձանիկը իր վրայ կը նայի ժամերով եւ մուկի մը պէս հանդարտ եւ անձայն կը կենայ:

Եթէ կը կարծէք թէ թռչունները չեն հասկնար երբ իրենց քաղցրութեամբ խօսիք, կը սխալիք: Երկու երեք տարի առաջ բարի կին մը զոր կը ճանչնամ, Պոսթընի մօտ, դեղձանիկ մը ունէր զոր շատ կը սիրէր եւ երբեք

խստութեամբ չէր խօսեր անոր: Բայց օր մը տիկինը շատ ուշ տուն եկաւ ճաշի, եւ անոր այրը — պատուական մարդ, որ անոր սպասած էր երկար ատեն — շատ խիստ խօսեցաւ կնոջը, ինչպէս երբեմն կ'ընեն բարի մարդիկ: Ճիշդ այդ ատեն թռչունը սկսաւ կանչել իր տիկնոջ, եւ անոր այրը ամէցուց որ այնպէս խստութեամբ խօսած էր իր կնոջ: Կինը նոյն կերպով խօսեցաւ: Քանի մը վայրկեան յետոյ տիկինը թրթռում մը լսեց վանդակին մէջ, եւ երբ անոր քով գնաց, ահա թռչունը մեռած էր: Թռչունները շատ աւելի գիտեն քան զոր ոմանք մարդիկ կը կարծեն թէ գիտեն անոնք: Անոնք գիտէին երբ Թհորօ քաղցրութեամբ կը խօսէր իրենց, եւ գիտեն երբ ուրիշներ խստութեամբ կը խօսին:

Կարծեմ ոչ ոք երբեք կը կերակրէ թռչունները կամ անոնց համար կ'ընէ ոեւէ բարեսիրական բան, առանց աւելի երջանկութիւն զգալու եւ աւելի բարի ըլլալու այդ պատճառաւ: Եթէ ըսածներուս չէք հաւատար, փորձեցէք:

Վալթէր Ֆոն Ֆոկըլվայտ Միջին Դարերու մեծ քնարերգակ բանաստեղծը, այնքան կը սիրէր թռչունները, որ Վուրցպուրկի ճգնաւորներուն կալուած մը կտակեց, պայմանաւ որ անոնք ամէն օր կերակրէին իր գերեզմանաքարին վրայի թռչունները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

[Ուրիշ հարցումներ ալ ընեն ուսուցիչները]

Ի՞նչ ըսուած է Սկովտիոյ հաւար, և ինչո՞ւ ճշմարիտ չէ այն:

Միշտ է ի՞նչ ըսած է թուշուհներուն համար :
Ի՞նչ կ'ուտեն մեր փոքրիկ թուշուհներէն ոմանք :
Ի՞նչ կ'ըսուի Ամերիկայի թուշուհներուն և միջատօ
ներուն վրայ :

Ի՞նչ կ'ըսուի նոր երկիրներու թուշուհներուն վրայ :
Ի՞նչ ըսած է Մր. Րըսքին թուշուհներուն վրայ :
Անգղիոյ «Թուշուհներու Ընկերութիւնը» քանի՞ անօ
դամներ ունի հիմա :

Ի՞նչ կրնաս ըսել Թհորոյի վրայ :
Ի՞նչ՝ Փարիզի թուշուհներուն վրայ :
Ի՞նչ՝ Վենետիկի աղաւնիներուն վրայ :
Չմեզը ո՞ւր կ'երթան թուշուհներուն մեծ մասը :
Անոնք ո՞րչափ արագ կրնան թռչիլ :
Ի՞նչ ըսուած է թուշուհներուն գեղեցիկ երգերուն
վրայ :

Ի՞նչ կրնաս ըսել Նեղոսէ իջնող Անգղիացիին վրայ :
Ինչո՞ւ աւելի մեծ չարութիւն է թուշուհները սպանօ
նել գարնան եղանակին :

Ի՞նչ կ'ըսուի վայրի թուշուհներ բռնելու և վանօ
դակներու մէջ փակելու վրայ :

Ի՞նչ կ'ըսուի ընտանի դեղձանիկներու վրայ :
Ի՞նչ կրնաս պատմել Պոսթընի մօտ գտնուած այն
դեղձանիկին վրայով :

Թուշուհները կը հասկնան երբ քաղցրութեամբ խօսիք :
Ի՞նչ կ'ըսուի Վալթէր Փոն Փոկըլլվայտի վրայ :

Ը. Գ Ա Ս

Կ Ա Տ Ո Ի Ն

[Նախակրթարանի ուսուցիչները կարդան աշակերտներուն]

Կատուներուն երախտագէտ ըլլալու շատ պատճառներ ունինք: Անոնք առնէտներ եւ մուկեր կը բռնեն: Ամէնօրեայ զբօսանքն են հարիւր հազարաւոր մանուկներու, եւ իրենց ներկայութեամբ հարիւր հազարաւոր տոռներ աւելի կ'երջանկացնեն:

Եւրոպական երկիրներու մէջ երեւելի շատ մարդիկ շատ սիրած են զանոնք: Անգղիացի համբաւաւոր Տր. Ճոնսըն կարծես մարդկային բարեկամի վրայ նայելու պէս կը նայէր իր կատուին վրայ: Անգղիացի նշանաւոր կարդինալ Վոլսէյ սովոր էր երկրին ազնուականները ընդունիլ իր սիրական կատուն նստած ունենալով իր փառաւոր աթոռին բազուկին վրայ կամ իր գահին ետեւը: Գաղղիացի մեծ դիւանագէտը Ռիշլիէօ անգամ մը չքմեղացուց ինքզինք ոտքի չելլելուն համար օտար դեսպան մը ընդունելու ատեն, վասն զի իր սիրական կատուն եւ անոր ձագերը իր զգեստներուն վրայ պառկած էին: Փէթրարքա, Իտալիոյ մեծ բանաստեղծը, իր սիրական կատուն զմոսել տուաւ երբ մեռաւ անիկա:

Արեւելեան երկիրներու մէջ կատուները մինչեւ իսկ աւելի բարձր յարգ կը վայելեն քան Եւրոպայի կամ Ամերիկայի մէջ: Եգիպտոսի մէջ, ուր կը կարծուի թէ, առաջին անգամ գործածուեցան ընտանի կատուներ, անոնք

սրբազան կը համարուէին, եւ երբ մեռնէին, կը զմուսուէին եւ խորշերու մէջ կը դրուէին գետնադամբաններու մէջ:

Ահա կատուներուն մասնաւոր յատկութիւններէն մէկքանին: Անոնք շատ աղէկ կը տեսնեն գիշերը: Կրնան ծառ ելլել իրենց սուր ճանկերը մխելով կեղեւին մէջ: Կրնան մեծ հեռաւորութիւններէ վար ցատկել առանց իրենքզիրենք վնասելու, եւ կը քալեն առանց ձայն հանելու, վասն զի փոքր բարձիկներ ունին իրենց մատերուն ներքեւ: Ունին երկայն ընչացքներ (պըյըգ) կամ մազեր իրենց ճակատներուն եւ թուշերուն վրայ, որոնց շնորհիւ կը գիտնան թէ ծակերը բաւական խոշոր են անոնց մէջէն իրենց մարմիններուն անցնելուն համար: Շատ սուր ակռաներ ունին, շատ ուժեղ ծնօտներ եւ շատ խորտուբորտ լեզու: Շատ կը սիրեն միս եւ ձուկ: Չեն սիրեր թրջիլ, եւ երբ շատ հեռու եւ նոր տեղեր տարուին, կարողութիւն ունին նորէն ետ իրենց առաջուան բնակավայրը դառնալու շատ արագութեամբ, եթէ ուզեն: Կը յիշեմ թէ կատու մը առագաստանաւով Մասաչուսէցի ծովեզերեայ քաղաքէ մը տասներկու մղոն հեռու ուրիշ քաղաք մը տարուեցաւ երկու օրուան մէջ, որչափ կը յիշեմ, եւ ցամաքին վրայէն իր նախկին բնակավայրը վերադարձաւ:

Թէ անոնք կը տրամաբանեն բաներու վրայ, յաճախ հաստատած եմ, կատուս ճաշարանէն խոհանոց դրկելով, բաց թողելով ճակատի սրահին մէջ բացուող դուրսի դուռը: Անիկա վեր կ'ելլէր ետեւի սանդուղէն, վար կ'իջնէր ճակատի սանդուղէն եւ իբր երկու վայրկեանէն ետ կը դառնար ճակատի դուռնէն եւ կը մտնէր ճաշարան:

Կ'ըսուի թէ Տանթէ, Իտալացի մեծ բանաստեղծը, կրթած էր իր կատուն թաթերովը մոմ բռնել երբ կարդար: Բայց գիշեր մը բանաստեղծին մէկ բարեկամը տուփէ մը մուկ մը հանեց եւ անոր գրասեղանին վրայ դրաւ, եւ ահա կատուն իսկոյն ձգեց մոմը եւ վազեց մուկին ետեւէն:

Բայց թէեւ կատուները պիտանի են այս այլեայլ կերպերով, թող տալու չէ երբեք որ չափազանց շատնան, վասն զի միտում ունին ուտելու մանր թռչուններ, որոնք նոյնքան պիտանի են, եւ երբեմն կատուներէն ալ աւելի պիտանի են, եւ եթէ աղէկ չը կերակրուին, կը բռնեն հաւու ձագերը: Կարծեմ թէ իւրաքանչիւր ոք որ կատու կը պահէ, նայելու է որ անիկա ունենայ յարմար ուտելիք եւ ջուր, եւ զանիկա գիշերը պահելու է տան կամ ախոռին մէջ, որպէս զի չսպաննէ այս պիտանի փոքրիկ թռչունները կամ հաւու ձագերը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ

[Ուրիշ հարցումներ ալ ընեն ուսուցիչները]

Ինչո՞ւ երախտագէտ ըլլալու ենք կատուներուն:

Ի՞նչ կ'ըսուի համբաւաւոր Տր. Ճոնսընի վրայ:

Ի՞նչ կ'ըսուի Կարդինալ Վոլսէյի վրայ:

Ի՞նչ կ'ըսուի Գաղղիացի դիւանագէտ Ռիչլիէօյի վրայ:

Ի՞նչ կ'ըսուի Իտալիոյ մեծ բանաստեղծ Փէթրարքայի վրայ:

Կատուներուն ի՞նչ յարգ կ'ընծայուի Արեւելեան երկիրներու մէջ:

Կատուները ի՞նչպէս կը նկատուէին և ի՞նչ վարմունք կը տեսնէին Եգիպտոսի մէջ:

Ի՞նչ են կատուներուն մասնաւոր յատկութիւններէն մէկ քանին :

Ի՞նչ կ'ըսուի անոնց երկար հեռաւորութենէ իրենց ճամբան գտնելուն նկատմամբ :

Ի՞նչ կ'ըսուի կատուներուն տրամաբանելուն նկատմամբ :

Ի՞նչ կ'ըսուի Տանթէի կատուին վրայ :

Ի՞նչ կ'ըսուի անոնց ուտելուն նկատմամբ փոքրիկ թռչունները և հաւու ձագերը :

Կատուի տէրերը ի՞նչպէս պահելու են զանոնք :

Թ. Դ Ա Ս

Ք Ա Ղ Յ Ր Ե Ղ Է Ք

[Հոս կը ղնենք այս նիւթին վրայ գրուած Անգղիերէն ընտիր ոտանաւորի մը արծակ թարգմանութիւնը]

Քաղցր եղէք, սիրելի զաւակներ: Աշխարհ կ'օրհնէ սիրտը որ կը բերկրի տառապանք վերցնելով, ձեռքը՝ որ պատրաստ է օգնութիւն ընել վախցած մանուկի մը կամ կենդանիի մը: Քաղցր եղէք:

Քաղցր եղէք, սիրելի զաւակներ: Կը զօրանայ սիրտը որ կը փախչի մասնակցելէ ոեւէ ծուռ գործի: Ամենաազնիւ մարդիկ, զորոնք երբեք ճանչցած է երկիր, միայն իրենց համար չապրեցան: Քաղցր եղէք:

Քաղցր եղէք, սիրելի զաւակներ, եւ պիտի տեսնէք աչքեր որոնք ձեր աչքերուն մէջ կը նային երախտազիտութեամբ: Թէեւ շրթունք չեն խօսիր, սակայն կան խօս-

քեր, եւ անասունի մը սիրտը պիտի չմոռնայ: Քաղցր եղէք:

Քաղցր եղէք, սիրելի զաւակներ, վասն զի Աստուած ըսած է իր Սուրբ Գիրքին մէջ, զոր կը կարդաք, թէ ողորմածները ողորմութիւն պիտի գտնեն, եթէ դուք անոր սիրելու շնորհքը ստանաք: Քաղցր եղէք:

Պ Ձ Տ Ի Կ Ք Ա Ր Ո Ջ Մ Ը

Բնութիւնը. Կենդանիները պաշտպանելու պարտականութիւնը: Կան պատճառներ թէ ինչո՞ւ պարտիք ընել ինչ որ կրնաք, կենդանիները պաշտպանելու համար.

1. Անոնք, մարդկօրէն խօսելով, են անխօս եւ անպաշտպան:

2. Անոնք մասնաւոր կերպով ենթակայ են անգութ վարմունք տեսնելու:

3. Անոնք զոհերն են զիտութեան, որսորդութեան, նորոյթի (մօտա), տգիտութեան եւ նախապաշարմունքի:

4. Աշխարհիս մէջ արդէն այնքան տառապանք եւ չարչարանք կան, որ պարտիմք մեր կարողութեան ներքեւ ինկող ամէն բան ընել զանոնք նուազեցնելու եւ ոչ թէ աւելցնելու համար:

5. Վատ եւ անարգ գործ է ապրող, զգայուն արարած մը անհարկի եւ խորշելի չարչարանքի ենթարկել:

6. Կենդանիները այնքան աղէկ բաներ կ'ընեն մեզի համար եւ այնքան շատ կերպերով, ծառայելով մեր պէտքերուն, որ իրաւունք կը ստանան որ իրենց զանազան

ցեղերը ազատ կացուցուին անգլթութենէ, չարչարանքէ եւ չարաչար վարմունքէ:

7. Անոնց իրաւունքներուն հանդէպ անձնասիրական եւ անփոյթ արհամարհանքը աղետալի հակազործութիւն մը միայն կրնայ յառաջ բերել մարդկային ընտանիքին բարոյական բնութեան վրայ, եւ նմանօրինակ ուրիշ չարիքներ արդարանալի կը ցուցնեն: Կարճ քայլ մը կայ կենդանիներու անգլթութեան եւ մարդկային էակներու անգլթութեան մէջտեղ: Ծնողքներ, որոնք իրենց զաւակները կը կրթեն քաղցր, խղճամիտ եւ խոհուն ըլլալ կենդանիներու հանդէպ, գանձեր կը դիզեն, զորոնք իրենք իսկ պիտի քաղեն երբ այդ զաւակները մեծնան:

8. Ինչպէս ձէրէմի Պէնթըմ մեծ իրաւագէտը գրեց կենդանիներուն պահանջներուն վրայ. «Խնդիրը այն չէ, թէ «Անոնք կրնան տրամաբանել», ոչ ալ, «Կրնան խօսիլ» այլ «Կրնան լսուիլ»»

Ո Չ Խ Ա Ր Ը, Գ Ա Ռ Ը, Գ Ո Ր Տ Ը

[Նախակրթարանի ուսուցիչները կարդան աշակերտներուն]

Մեր տաքուկ բրդեղէն զգեստներուն, մեր վերմակներուն, ցփսիներուն (շալ), գուլպաներուն, կիսաձեռնոցներուն, կապերտներուն եւ ամէն բաներուն համար որոնք բուրդէ կը շինուին, պարտական ենք ոչխարներուն եւ գառներուն, այն անուշիկ եւ անվնաս արարածներուն:

Գառը դարերէ հետէ անմեղութեան տիպար ճանչցուած է: Արեւելեան երկիրներու մէջ ոչխարները յոյժ քաղցրութեամբ կը խնամուին եւ փափուկ վարմունք կը

տեսնեն: Արեւելեան հովիւը չի վարեր իր ոչխարները, այլ կ'առաջնորդէ, եւ տկարագոյնները իր բազուկներուն մէջ կը կրէ: Երբ Սաղմոսերգուն կը խօսի Աստուծոյ քաղցրութեան վրայ, կ'ըսէ. «Տէրը իմ հովիւս է, ես բանի մը կարօտութիւն պիտի չունենամ: Զիս խոտաւէտ արօտներու մէջ կը պառկեցնէ. հանդարտ ջուրերուն քով ինծի կ'առաջնորդէ:»

Կը վախնամ թէ Երոպայի եւ Ամերիկայի մէջ այսպէս քաղցր վարմունք չի ցուցուիր անոնց հանդէպ: Կը գտնուին այնպիսի անգութ մարդիկ որ ձմեռը եւ ցուրտ եղանակի ատեն այս խեղճ կենդանիներուն տաքուկ բուրդը կը կտրեն, յետոյ զանոնք շուկայ կը ղրկեն, ուր խեղճերը երբեմն կը սարսուան եւ կը սառին քանի մը օր մինչեւ որ մորթուին: Եւ մեր սպանդանոցներուն մէջ կը գտնուին այնպիսի անգութ մարդիկ, որ զանոնք կը մորթեն իրարու ներկայութեան, եւ ոչ թէ զատ զատ ինչպէս պէտք էր որ ընէին:

Եւ հիմա քանի մը խօսք պիտի խօսիմ այն յոյժ օգտակար եւ բարի, թէեւ ոչ շատ գեղեցիկ, արարածին, դողոշին (խոշոր գորտ), վրայ:

Բոլոր մանուկներ գիտնալու են թէ դողոշները ոչ միայն բոլորովին անվնաս են, այլ մեր ամենալաւ բարեկամներէն են: Անոնք կ'ուտեն եւ կը կորսնցնեն հազարաւոր մրջիւններ, սարդեր եւ շատ մը ուրիշ միջատներ որոնք կը վնասեն մեր պարտէզներուն: Գաղղիոյ մէջ անոնք այնպէս օգտակար կը նկատուին պարտէզներու համար, որ կը ծախուին հարիւրը տասնըհինգէ մինչեւ տասնըեօթը տողարի, այսինքն մէկ հատը 4-5 դահեկանի:

Ուէլլինկթընի մեծ դուքսը, շատ տարիներ առաջ գտաւ պզտիկ տղայ մը որ կուլար, վասն զի տունէն պիտի բաժնուէր եւ դպրոց պիտի երթար ուրիշ քաղաք մը, եւ պիտի չունենար մէկը որ կերակրէր դողոշը զոր սովորութիւն ըրած էր կերակրել ամէն առաւօտ: Ազնիւ եւ ուսեալ դուքսը, դեռահասակ բարեկամին համակրելով, խոստացաւ հոգ տանիլ որ դողոշը կերակրուի ամէն առաւօտ: Յետոյ մարաջախտէն, Ուէլլինկթընի դուքսէն, նամակ նամակի ետեւէ եկաւ փոքրիկ տղուն թէ դողոշը ողջ առողջ է:

ՔԱՆԻ ՄՐ ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ

[Ուրիշ հարցումներ ալ ընեն ուսուցիչները]

Ի՞նչ պատճառներ կան քաղցր ըլլալու ամէնուն:

Ի՞նչ պատճառներ կան կենդանիները պաշտպանելու:

Ի՞նչ կ'ըսուի դողոշներուն և Գաղղիոյ մէջ անոնց արժէքին վրայ:

Ի՞նչ կրնաս պատմել Ուէլլինկթընի մեծ դուքսին դողոշի մը ցուցուցած հոգածութեան համար:

Ժ. Գ Ա Ս

Մ Ա Ն Ր Ա Վ Է Պ Ն Ե Ր

Անգղիա, մեծ հանրային դպրոցի մը մէկ ուսուցիչը շատ տարիներ իր դպրոցի աշակերտներուն խնամով սորվեցուցած է կենդանիներու քաղցրութիւն ցուցնել, կե-

րակրել թռչունները, սիրել, շոյել ձիերը, եւ Աստուծոյ անվնաս արարածները երջանկացնելու հաճոյքը վայելել, եւ հիմա կը պատմէ թէ իր դպրոցէն ելած իբր 7,000 տղոցմէն ոչ մէկը երբեք եղեռնական յանցանքի մը համար ամբաստանուած է ոեւէ դատարանի առջեւ:

Գաղղիացի հռչակաւոր ուսուցիչ մը, Մ. Տը Սայյի, 1851էն ի վեր իր դպրոցին աշակերտներուն կը սորվեցընէ քաղցրութիւն կենդանիներուն հանդէպ: Կ'ըսէ թէ ասիկա լաւագոյն ազդեցութիւն ըրած է անոնց կեանքերուն եւ նկարագիրներուն վրայ: Գտած է թէ անոնք « ոչ միայն աւելի քաղցր եղան կենդանիներուն հանդէպ, այլ՝ աւելի փափկանկատ՝ հանդէպ իրարու,» եւ կը յուսայ թէ կենդանիներու հանդէպ քաղցրութեան սկզբունքներ ընդ հուպ պիտի ուսուցուին ամէն դպրոցի մէջ: Գաղղիական աւելի քան հինգ հազար դպրոցներու մէջ հիմա այս նիւթին վրայ կանոնաւոր դասեր կ'աւանդուին մանուկներու, եւ ինչպէս առաջ ըսած եմ, մանուկներու հարիւրաւոր, թերեւս հազարաւոր ընկերութիւններ կազմուած են Անգղիոյ, Գաղղիոյ եւ ուրիշ երկիրներու դպրոցներուն մէջ, կենդանիները անգթութեան դէմ պաշտպանելու համար: Ամերիկեան բանտերու իբր 2,000 բանտարկեալներուն մէջ, քննութեամբ հասկցուած է որ, միայն 12 հոգի սիրովան կենդանի ունեցած են իրենց մանկութեան միջոցին:

Այժմ Անգղիական դպրոցներու մէջ ամէն տարի իբր 600 մրցանակներ կը տրուին անոնց որ լաւագոյն շարադրութիւններ կը գրեն կենդանիներու հանդէպ քաղցրութեան վրայ: Այդ մրցանակները այս աշակերտներուն նուիրուած են Թագուհւոյն դուստրներուն եւ ուրիշ նշա-

Նաւոր անձերու ձեռամբ ի ներկայութեան բազմաթիւ ունկնդիրներու, որոնց թիւը անգամ մը հասաւ գրեթէ 10,000ի: Ես ուրախութեամբ կարդացի անցեալ օր թէ Անգղիացի քաջ երկու տղաք արգելեցին երեք չար տղոց անգթութիւնը հանդէպ կատուի մը զոր գողցած եւ անոր պարանոցը չուան մը կապելով՝ զուարճութեան համար զանիկա ջուրի լայն խրամ մը ձգելու վրայ էին, որպէսզի խեղդուէր կենդանին, եւ յետոյ դուրս քաշէին զանիկա: Այս երկու քաջ տղաքը միւսներէն պզտիկ էին, եւ խոստացան անոնց տալ իրենց բոլոր ստակը — իբր մէկ շիլին — եթէ կատուն թող տային, բայց սրիկաները միայն խնդացին անոնց վրայ եւ մտիկ չըրին: Հասկնալով թէ կատուն ազատելու ուրիշ ճամբայ չկայ, երկուքը մէկէն խոյացան մեծ սրիկային վրայ եւ զանիկա նետեցին խրամին մէջ ուր ան պիտի նետէր կատուն: Այնուհետեւ այնպէս ուժգնութեամբ վազեցին միւսին վրայ որ կատուն բռնած էր, որ ան ձեռքէն վար ձգեց կատուն: Այնուհետեւ վազեցին երրորդին վրայ, եւ ան փախաւ: Այն ատեն առին կատուն եւ վազեցին գացին տակաւին սրիկաները իրենց հետեւելու ժամանակ չունեցած: Ասիկա դիւցազնական ճակատամարտ մըն էր խոշոր տղոց հետ մղուած, կենդանիներու դէմ անգթութիւնը արգելելու համար, կը կարծեմ թէ այդ տղաքը որ ըրին այդ դիւցազնութիւնը, այնքան արժանի են «Պատուոյ Լէգէոն» ի ասպետներ ըլլալու որքան մարդ մը որ երբեք կը կռուի պատերազմի դաշտի վրայ:

ՔԱՆԻ ՄՐ ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ

[Ուրիշ հարցումներ ալ ընեն ուսուցիչները]

Ի՞նչ կ'ըսուի Անգղիոյ ընդարձակ հանրային մէկ դպրոցին վրայ :

Ի՞նչ կ'ըսուի Գաղղիական դպրոցի մը վրայ :

Ի՞նչ կ'ըսուի կենդանիներու հանդէպ քաղցրութեան Դասերու վրայ Գաղղիական դպրոցներու մէջ :

Ի՞նչ կ'ըսուի Անգղիոյ, Գաղղիոյ և ուրիշ երկիրներու մէջ մանուկներու ընկերութիւններու վրայ :

Ի՞նչ կ'ըսուի Ամերիկեան բանտերու մէջ գտնուած ոճրագործներու վրայ :

Ի՞նչ՝ Անգղիական դպրոցներու մէջ տրուած մրցանակներու վրայ :

Ի՞նչ կրնաս ըսել երկու քաջ Անգղիացի տղոց վրայ :

ԺԱ. Դ Ա Ս

Խորհէ զարեւելէ առաջ ո՛րք արարածի որ չի կրնար իօսելէ :

Կը յիշեմ թէ տղայութեանս կարդացած եմ վաճառականի մը վրայով որ ձիով կը ճամբորդէր, իր շունն ալ իրեն հետ : Պատճառով մը ձիէն իջաւ եւ դիպուածով ձգեց ստակի ծրարը : Շունը տեսաւ ատիկա : Վաճառականը չտեսաւ : Շունը հաջեց իր տէրը կեցնելու համար, եւ երբ աւելի յառաջացաւ մարդը, շունը ձիուն առջեւ նետուեցաւ եւ հաջեց եւ հետզհետէ աւելի բարձաձայն հաջեց : Վաճառականը կարծելով թէ շունը կատղած է, ատրը-

ճանակ մը հանեց պատեանէն եւ զարկաւ զանիկա : Վիրուորեալ շունը սողալով ետ դարձաւ ծրարին քով, եւ երբ վաճառականը հասկցաւ իր կորուստը եւ ետ դարձաւ, գտաւ իր մեռնելու վրայ եղող շունը որ հոն կը պառկէր հաւատարմաբար պահպանելու համար գանձը :

Հետագայ փոքրիկ պատմութիւնը զոր պատմած է իմ մէկ բարեկամս, այսպէս ցաւազին չէ, բայց ոյժ կուտայ սա խօսքին, Խորհե՛ք շատե՛ք առաջ ու ետ արտօնե՛ք ի՞նչ կրնայ ի՞նչ :

«Երբ տղայ էի եւ կը բնակէի Նիւ Հէմփշիրի լեռներուն մէջ, երկրագործի մը քով կ'աշխատէի, եւ ինծի ձիեր յանձնուեցան անոնցմով հերկելու համար : Զիերէն մէկը չորս տարեկան քուռակ մըն էր : Բուռակը քանի մը քայլ առնելէ ետքը կը պառկէր ակօսին (փորուած գետնին) վրայ : Երկրագործը բարկացաւ, եւ ըսաւ ինծի որ նստիմ քուռակին գլխուն վրայ, զանիկա բարձր պահելու համար մինչ ինք խարազանէ զայն, « անոր այդ անուանումը ինչպէս ըսաւ : Բայց ճիշդ այդ ատեն դրացի մը եկաւ, ըսաւ, «Մուռ բան մը կայ հոս. թող ելլէ կենդանին եւ քննութիւն մը ընենք :» Շոյեց քուռակը, նայեցաւ անոր կազմածին վրայ, եւ յետոյ ըսաւ, «Նայեցէք այս մանեակին վրայ. անիկա այնպէս երկայն է եւ նեղ, եւ կազմածը այնքան բարձր կը բռնէ, որ երբ քուռակը քաշել կը սկսի, անիկա ետ կը սահի եւ կ'արգելէ կենդանիին շնչառութիւնը : Եւ այնպէս էր բանը : Եթէ այդ դրացին չըլլար, պիտի շարունակէինք խարազանել այնպիսի քաղցր արարած մը զոր ունեցանք արտին վրայ, վասն զի գետինը կը պառկէր երբ չէր կրնար շնչել :»

Դեռ անցեալ օր էր որ լսեցի պատուական Սբ. Բեռնարդոսի շան մը վրայ որ հրազէնով զարնուած էր, վասն զի գլխուն վրայ վէրք մը ունենալով, որ ծածկուած էր մազերովը, խածաւ մարդ մը որ կոշտութեամբ դպաւ անոր :

Տղաք, պզտիկ ու մեծ, միտք բերէք թէ այս արարածները մոռնջ են, չեն կրնար խօսիլ : Գուցէ անօթի են կամ ծարաւ, կամ կը մսին, կամ տկար են, կամ հիւանդ, կամ ճմլուած է անոնց մէկ կողմը կամ վիրաւորուած են եւ չեն կրնար ըսել ձեզի :

Խորհէ շարժել աստ ուր արարածի որ չի կրնար խօսիլ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

[Ուրիշ հարցումներ ալ ընեն ուսուցիչները]

Ի՞նչ կրնաս ըսել վաճառականին եւ անոր շանը վրայ :
 Ի՞նչ կրնաս ըսել քուռակին վրայ որ գետինը կը պառկէր :

Ի՞նչ կրնաս ըսել Սբ. Բեռնարդոսի այն շանը վրայ :
 Ի՞նչ կը խնդրուի քեզմէ որ միտք բերես :

ԺԲ. Դ Ա Ս

Միտք բերուելու ուրիշ բաներ

Բաց ի այն բաներէն զորոնք կը պարունակեն նախընթաց տասնըմէկ Դասերը, քանի մը ուրիշ բաներ ալ կան,

գործնք բոլոր տղաքն ու աղջիկները պարտին միտք բերել.

(1) Երբեք գնդասեղ մի խոթեր թիթեռնիկի եւ ուրիշ միջատներու մարմնին մէջ, եթէ չես ուզեր որ մէկը քեզի այդպէս ընէ :

(2) Հաւերն ու թռչունները երբեք գլխիվայր կախելով մի տանիր, եթէ չես ուզեր որ դուն ալ տարուիս այդպէս :

(3) Երբեք քար մի նետեր այն անվնաս կենդանիներուն, գորտերուն, եթէ չես ուզեր որ քեզի քարեր նետուին նոյն կերպով :

(4) Միտք բեր 'թէ' գրեթէ բոլոր օձերն ալ անվնաս են եւ օգտակար :

(5) Հողի որդերը, գետնի ճճիները անվնաս են եւ շատ օգտակար : Երբ զանոնք գործածես ձուկ որսալու համար, նախ պէտք է որ զանոնք սպաննես իսկոյն, աման մը եռացած ջուրի մէջ խոթելով :

(6) Մեծ անզթուլիւն է ձուկը ապակի գունտերու մէջ պահել, ուր կամաց կամաց մեռնի :

(7) Գթուլեան գործ է թռչունները կերակրել ձմեռուան մէջ :

Նաեւ ձիերու վրայ

(8) Ձիերուն բերանը երբեք պէտք չէ սանձ դնել ցուրտ եղանակի մէջ առանց նախ տաքցնելու սանձը :

(9) Անզթուլիւն է սանձը ցնցել երբ կենդանին ջուր կը խմէ :

(10) Երբ ձիդ օտար ախոռ դրուի, պէտք է որ միշտ վստահ ըլլաս թէ անիկա պատշաճօրէն կը կերակրուի եւ

Ղուր կը տրուի անոր, եւ ցուրտ եղանակին անոր վրայ յարմար վերմակ կը դրուի:

(11) Պէտք չէ որ հեծնես կամ կառքի գործածես խեղճ երեւոյթով ձի մը, երբ կարելի է: Միշտ նայէ ձիուն վրայ, եւ մի նստիր ձի մը որ խեղճ երեւոյթ ունի, կամ ձի մը որուն գլուխը կը ձգտուի պինդ պրկիչ սանձով:

(12) Միշտ պէտք է որ *«...»* մունջ ամէն կենդանիի:

(13) Պէտք է որ միշտ այնպէս վարուիս ամէն մունջ արարածի հետ, ինչպէս պիտի ուզէիր որ ուրիշներ քեզի հետ վարուէին եթէ այդ արարածին տեղն ըլլայիր:

ՔԱՆԻ ՄՐ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

[Ուրիշ հարցումներ ալ ընեն ուսուցիչները]

(1) Ի՞նչ կ'ըսուի թիթեռնիկներու և ուրիշ միջատներու մարմնին մէջ գնդասեղ խոթելու վրայ:

(2) Ի՞նչ կ'ըսուի հաւերը գլուխները կախ վիճակի մէջ տանելու վրայ:

(3) Ի՞նչ կ'ըսուի գորտերու քար նետելու վրայ:

(4) Ի՞նչ կ'ըսուի օձերու վրայ:

(5) Ի՞նչ կ'ըսուի հողի ճճիներուն վրայ:

(6) Ի՞նչ կ'ըսուի ապակի գունտերու մէջ ձուկ պահելու վրայ:

(7) Ի՞նչ կ'ըսուի ձմեռուան մէջ թռչուններ կերակրելու վրայ:

(8) Ի՞նչ կ'ըսուի ձիերուն սանձերուն վրայ ցուրտ եղանակներու մէջ:

(9) Ի՞նչ կ'ըսուի ձիուն սանձը ցնցելու վրայ զանիկա վարելու ատեն:

(10) Երբ քու ձիդ օտար ախոռ դրուի, ի՞նչ բաներու վստահ ըլլալու ես :

(11) Ի՞նչ կ'ըսուի խեղճ երեւոյթ ունեցող ձիով ճամօ բորդելու վրայ :

(12) Ի՞նչ կ'ըսուի մունջ արարածներու խօսելու վրայ :

(13) Ի՞նչպէս պէտք է վարուիս ուէ մունջ արարածի հետ :

Ի Մ Դ Ե Ղ Ձ Ա Ն Ի Կ Ս

Մինչ կը գրեմ այս Դասերը, Պալթիմորէ տիկին մը կը խնդրէ ինծմէ բան մը ըսել վանդակի մէջ փակուած դեղձանիկներու համար, որոնք կը թողուին տաք արեւին մէջ եւ կը նեղուին :

Կը հաւատամ թէ վանդակի մէջ փակուած թռչունի մը ցուցուած անգթութիւնը մեղք է Աստուծոյ առջեւ, եւ եթէ անոնք որ զայդ կ'ընեն, կամ կը թոյլատրեն, տեղ մը պատասխանատու չեն, չկայ ուրեմն արդարութիւն կոչուած բանը :

Ինչպէս ասկէ առաջ ըսած եմ այս Դասերուն մէջ, ես ունիմ դեղձանիկ մը : Ես զանիկա չեմ տար հազար տուարի փոխարէն եթէ պիտի չկրնամ ուրիշ մը ձեռք բերել : Ես թոյլ կու տամ անոր թռչիլ մեր սենեակներուն մէջ օրը քանի մը ժամ : Զանիկա անօթի չեմ թողուր խեղճ թռչնակերով (գուշ եէմի) : Կը կերակրեմ զանիկա այն բաներով զորոնք կը կարծեմ թէ կը սիրէ ուտել, զոր օրինակ, վար տեսակէ հացի փշրանք, եւ միշտ քաքար (պաքցամատ) մը անոր վանդակին մէջ, պտուղներ, հազար (մարուկ), ռեւէ բան, որմէ, կը կարծեմ թէ պիտի ախորժի

Թռչուն մը, եւ ան կ'առնէ, ուրիշ արարածներու նման, ճիշդ որն որ կը սիրէ, եւ կը մերժէ ինչ որ չի սիրեր, եւ է կայտառ եւ զօրաւոր եւ երջանիկ, որչափ կրնայ ըլլալ Թռչուն մը: Երեք տարի է որ քովս է: Կը խաղայ ինծի հետ, կու գայ մատերուս, ուսերուս եւ գլխիս: Կը հալածեմ զինք, եւ ինք կը հալածէ զիս եւ յաղթութեան պզտիկ երգեր կ'երգէ երբ չեմ յաջողիր բռնել զինք: Երբեք չեմ թողուր զանիկա տաք արեւին մէջ: Երբեք չեմ կախեր անոր վանդակը տաք սենեակի մէջ որպէս զի չնեղուի: Երբեք չեմ դներ զանիկա ցուրտ սենեակի մէջ, որպէս զի չմսի: Եթէ տըխրի, ես ալ կը տխրիմ, եւ եթէ հիւանդանայ եւ մեռնի, ես աւելի արցունք կը թափեմ քան զոր կը թափեմ այնպիսի ներու վրայ որոնք գէշ կը վարուին փոքրիկ Թռչուններու եւ մունջ կոչուած ուրիշ արարածներու հետ: Զանիկա շատ երջանիկ կ'ընեմ վանդակին մէջ գտնուած ատենը, անոր տալով պզտիկ հայելի մը, զոր այնպէս կը կախեմ որ արեւ կամ լոյսեր չլացնեն զայն: Երբ ուզեմ որ դադրի երգելէ, միշտ կու տամ հայելին, եւ անիկա կը կայնի եւ ժամերով կը նայի իր գեղեցիկ անձին վրայ եւ կատարելապէս հանդարտ կը կենայ:

Իր առաւօտեան շնորհակալութեան զուարթ երգը կ'երգէ, եւ ճիշդ արեւամուտէն առաջ՝ իր երեկոյեան երգը, եւ երբեմն աւելի ուշ կը լսեմ անոր մեղմ, անոյշ խազերը, իբր թէ ըսէր իր փոքրիկ աղօթքները իր եւ իմ Արարչիս:

Ինչպէս որ կը հաւատամ ամենագէտ Աստուծոյ մը, առանց որու գիտութեան ճնճուկ մը գետին չիյնար, նոյնպէս կը հաւատամ թէ պատասխանատու պիտի բռնուիմ երջանկութեանն ու ապերջանկութեանն համար

զոր կրնամ բերել այս թռչնական փոքրիկ կեանքին զոր Աստուած մարդասիրաբար տուած է իմ կեանքս աւելի երջանիկ ընելու համար :

Ճ. Թ. ԱՆՃԷԼ.

Գրած քլլալով վանգակի թռչուններու վրայ, այս Դասերը կարդացողներուն պիտի բսեմ պատմութիւն մը վայրի թռչուններուն վրայ, զոր կը փափափիմ որ կարդայ ամեն տղայ .

ԿԱՐՃ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿԱՐՃ ԽՕՍՔԵՐՈՎ,
ԱՍԷՆ ՀԱՍԱԿԷ ՏՂՈՑ ՀԱՄԱՐ

Ք Ա Ջ Ն Շ Ա Ն Ա Ռ Ո Ւ Մ Ը

Ժամանակաւ կար տղայ մը որ լաւ նշան առնող էր քարով կամ նետով կամ հրացանով կամ այս կարգէ ոեւէ բանով : Ուստի ամէն օր կը պտըտէր եւ նշան կ'առնէր ամէն բանի որ առջեւը կ'ելլէր : Մինչեւ իսկ ճաշած ատենը կը մտածէր լաւ նշան առնելու վրայ ժամացոյցին, կամ կատուին, կամ պատին վրայի ճանճին, կամ ոեւէ բանի զոր կը տեսնէր ըստ պատահման :

Իր բնական տեղին մօտ կար փոքրիկ ընտանիք մը որ ունէր բոյն մը եւ հինգ փոքրիկ ձագեր : Թռչունը ստիպուած էր սաստիկ աշխատիլ փոքրիկ գլուխներու մէջ՝ եւ միշտ ուտելիքի համար լայն բացուած բերաններու համար : Արշալոյսէն մինչեւ գիշեր թռչունը կը թռչտէր հոս ու հոն արտերու, անտառներու եւ ճամբաներու վրայ, ժողվելու համար որդեր, ճանճեր, միջատներ եւ սերմեր, եւ այնպիսի բաներ, որոնք, թռչունը գիտէր թէ, աղէկ

էին իր ձագերուն համար: Շատ զարմանալի էր թէ որչափ մեծ քանակութեամբ կերակուր կրնային ուտել այդ հինգ փոքրիկները: Ինչ որ թոչունը կը բերէր ամէն օր, այդ բոյնը կրնար լեցնել ամբողջ մինչեւ զագաթը, եւ սակայն անոնք ամէնն ալ կ'ուտէին եւ նորէն կ'ուզէին յաջորդ առաւօտ լուսնալէն առաջ: Թէեւ գործը այսպէս դժուար էր, սակայն թոչունը ուրախութեամբ կը կատարէր զայն, եւ օր ըստ օրէ կ'երթար միշտ թոչելով զուարթ ճուղողիւնով եւ ետ կու գար իր բերանը տեսակ մը ուտելիքով: Եւ թէպէտ ինք շատ չէր ուտեր բաց ի այն մասէն որ իր կտուցին կը փակչէր զանոնք կերակրելէ ետեւ, եւ սակայն զանոնք երբեք անօթի չէր թողուր, ոչ մինչեւ անգամ անոնց ամէնէն պզտիկը եւ ամէնէն տկարը: Այս պզտիկ ձագը չէր կրնար այնպէս բարձրաձայն կեր խնդրել ինչպէս միւս ձագերը, բայց միշտ ամէնէն առաջ կը կերակրուէր: Օր մը երբ թոչունը որդ մը բռնած էր կտուցովը, եւ վայրկեան մը պատին վրայ թառած էր իր բոյնը թոչելէն առաջ, քաջ նշան առնողը տեսաւ զանիկա, եւ բնապէս անոր ուղղեց նետը եւ վիրաւորեց զանիկա կուշտէն: Թոչունը ծանրապէս վիրաւորուած էր եւ սաստիկ ցաւ կը զգար, սակայն թոչտեցաւ եւ կաղալով քաշուեցաւ ծառին ոտքը որուն վրայ կը գտնուէր իր բոյնը, վասրն զի թեւը կոտրած էր: Քիչ մը ճուղողեց եւ ձագերը կը լսէին անոր ձայնը, եւ որովհետեւ անօթի էին, իրենք ալ ճուղողեցին բարձրաձայն: Մայր թոչունը կը ճանչնար անոնց բոլոր ձայները, մինչեւ իսկ ամէնէն պզտիկին տկար ձայնը: Բայց չէր կրնար վեր ելլել անոնց քով, մինչեւ իսկ չէր կրնար ըսել թէ ինչո՞ւ չէր գար: Եւ երբ լսեց ձա-

գերուն ձայները, նորէն ջանաց ելլել, բայց այդ պատ-
ճառաւ միայն անոր թեւերէն մէկը շարժեցաւ եւ ատով
անհկա դարձաւ կոտրած թեւին կողմը: Օրուան մնացած
բոլոր մասին մէջ փոքրիկ մայրը մնաց հոն, եւ երբ ձայն
կը հանէր, ձագերը կը պատասխանէին անոր, եւ երբ ա-
նոնք ձայն կը հանէին, ան կը պատասխանէր: Յետոյ
բոլորովին անշարժ կեցաւ: Բայց անոր ձայնը հետզհետէ
տկարացաւ, եւ այն օրը ուշ ատեն ձագերը այլ եւս կա-
րող չեղան լսել զայն, բայց ան տակաւին կրնար լսել ա-
անոնց ձայնը: Գիշերը մեռաւ մայր թռչունը, եւ առա-
ւօտուն հոն կը պառկէր բոլորովին պաղած եւ փայտ
կտրած, իր աղօտ աչքերը տակաւին ուղղուած վեր՝ բոյ-
նին ուր իր ձագերը կը մեռնէին անօթութենէ: Բայց ա-
սոնք այնքան շուտով չմեռան: Ամբողջ ցերեկը քնա-
ցան, մինչեւ որ իրենց անօթութիւնը արթնցուց զիրենք,
եւ այն ատեն կանչեցին, ճուացին, մինչեւ որ այնչափ
յոզնեցան որ նորէն քնացան: Եւ յաջորդ գիշերը շատ
ցուրտ էր, եւ անոնք իրենց մօր տաքուկ կուրծքը կը
փնտռէին, եւ արշալոյսէն առաջ ամէնն ալ մեռան իրա-
րու ետեւէ, բաց ի ամէնէն պզտիկէն, որ բոյնին մէջ, վա-
րը ամէնէն խորը, կը գտնուէր: Առաւօտուն իր գլուխը վեր,
ցուց եւ բացաւ իր դեղին բերանը կերակրուելու համար,
բայց չկար մէկը որ կերակրէր զանհկա, եւ ուստի ան ալ
մեռաւ վերջապէս, բերանը լայն բացուած եւ պարապ, եւ
այսպէս այն քաջ նշանառուն վեց թռչուններ սպաննեց
մէկ հարուածով, մայր թռչնիկը եւ անոր հինգ ձագերը:
Զէք խորհիր թէ անհկա անգութ տղայ մըն է: Դուք ալ
պիտի ուզէիք նոյնն ընել: Եթէ կը ճանչնաք այդ տղան,

հաճեցէք անոր կարգալ այս փոքրիկ պատմութիւնը : Թե-
րեւս պիտի ուզէ լսել ասիկա :

ԻՆՉՈ՞Ւ ՔԱՂՑՐՈՒԹԻՒՆ ՑՈՒՑՆԵԼՈՒ ԵՆՔ ՍՏՈՐԻՆ ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐՈՒ

1. Հանրային առողջութիւնը կը պահանջէ քաղցր
վարմունք ցուցնել անոնց, որպէս զի մեզի տան առող-
ջարար միս եւ կաթ, եւ կաթի արտադրութիւնները՝ որոնք
թունաւոր չըլլան :

2. Երկրագործութիւնը կը պահանջէ պաշտպանել
մեր միջատակեր թռչունները եւ անոնց բոյները :

3. Երախտազիտութիւնը կը պահանջէ զայդ, անոնց
մատուցած ծառայութիւններուն համար, եւ երջանկու-
թեան համար զոր անոնք կը բերեն մեր կեանքերուն մէջ :

4. Զայն կը պահանջէ պարտականութիւնն առ Աստ-
ուած, որ զանոնք ստեղծեց եւ մեզի տուաւ :

5. Վասն զի ատիկա կ'աւելցնէ իւրաքանչիւր մարդ-
կային էակի երջանկութիւնը, ստորին կենդանիներուն
հանդէպ սիրոյ կեանքի եւ քաղցր ըլլալու միջոցաւ :

6. Վասն զի այլ եւ այլ ազգերու բազմաթիւ դըպ-
րոցներուն մէջ փորձուած եւ հաստատուած է թէ անոնք
որոնց կը սորվեցուի միշտ քաղցր ըլլալ ստորին ցեղէ
կենդանիներու, — թռչունները կերակրել, ճիւղերը շոյել,
քաղցրութեամբ խօսիլ բոլոր զգայուն արարածներուն
ենն. հետ, — կեանքի բոլոր յարաբերութիւններուն մէջ
աւելի աղէկ մարդիկ եւ կիներ կ'ըլլան :

Ի՞նչօրէս ԿԱԶՄԵԼՈՒ Է “ՈՂՈՐՄՈՒԹԵԱՆ ԱԿՈՒՄԲ., ՄԸ

ՈՅԷԷ ԴՊՐՈՑԻ ՄԷՋ ԿԱՄ ՈՒՐԻՇ ՏԵՂ

Նիւթին վրայ խօսուելէ ետեւ սապէս կամ նման որոշում մը տրուի .

Որոշուեցաւ որ Գլխասրտութեան Ակումբ մը կազմենք, որ կոչուի

Ուսման Կենտրոն Ա. Կ. Բ.

ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ. Նախագահ, եւ եթէ ուզուի, նաեւ Քարտուղար եւ Գանձապետ, եւ եթէ ուզուի, Գործադիր Յանձնախումբ մը: Ժողովներ գումարուին ամիսն անգամ մը կամ աւելի յաճախ, երեկոյին կամ կէսօրէն ետքը կամ իբրեւ մաս դպրոցի կամ կիրակնօրեայ դպրոցի պաշտամունքի: Հրահանգներ ըլլան այնպէս ինչպէս պաշտօնեաները կ'որոշեն, որոնց մէջ կրնան տեղի ունենալ երաժշտութիւն, ընթերցումներ, արտասանութիւններ, մանրավէպեր կամ ուղերձներ, նիւթ ունենալով քաղցրութիւն հանդէպ ԱՄԷՆՈՒՆ, եւ մասնաւորապէս մունջ արարածներու, ակնկալելով թէ մանուկներու եւ բոլոր ներկայ գտնուողներուն վրայ պիտի տպաւորուի Աստուծոյ սէրը եւ բարութիւնը կենդանական արարչագործութեան մէջ, մեր պարտականութիւնը հանդէպ անոնց եւ երախտագիտութիւն զոր պարտիմք ունենալ: Առէք փոքր տոմար մը, որուն մէջ պահէք անդամներուն անունները եւ հասցէները:

Ծ Ա Խ Ք Ը

Ծախք պէտք չէ «Ողորմութեան Ակումբ» մը կազմելու համար: Ամէն ինչ որ կը պահանջուի սա պարզ պիտակն է.

«Ես պիտի ջանամ քաղցր ըլլալ բոլոր ԱՆՎՆԱՍ ապրող արարածներու, եւ պիտի ջանամ պաշտպանել զանոնք անգթաբար գործածուելէ:»

Այս կրնայ գրուիլ յուշատետրի մը մէջ եւ նպատակն է երջանիկ ընել ինչպէս «...» նմանապէս «...» արարածները:

Ոեւէ մէկը կրնայ անդամ ըլլալ առնելով վերի պիտակը հրապարակաւ կամ առանձնակի: Ո՛չ ձեւակերպութիւն եւ ո՛չ վարձ կը պահանջուի:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ԿԱՐԳԸ

Ժողովներու համար հրահանգներու հետագայ կարգը որդեգրուած է.

1. Երգել Ողորմութեան Ակումբի երգը, և միասին կրկնել պիտակը:

2. Դիտողութիւններ Նախագահէն և նախորդ ժողովին տեղեկագրին ընթերցումը Քարտուղարէն:

3. Ընթերցում, արտասանութիւններ, «Յիշողութեան Գոհարներ», և մանրալէպներ թէ՛ մարդկային և թէ՛ մունջ արարածներու հանդէպ բարի և ազնիւ խօսքերու և գործերու վրայ, նաև ձայնական և գործիական երաժշտութիւն:

4. Երգել Ողորմութեան Ակումբին երգը :
5. Կարճ ուղերձներ : Անդամները այն ատեն կրնան պատմել թէ ի՞նչ ըրած են աւելի երջանիկ և աւելի բարի ընելու համար մարդկային և մունջ արարածներ :
6. Նոր անդամներու ընդունելութիւն :
7. Երգել Ողորմութեան Ակումբին փակման երգը :

Վ Ե Ր Ջ

2013

6-48

